

ՄԵՏԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԷ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27, 1894

ԹԻԻ 42—43

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երև.
Քաղաքի Մը Հոգևորապետ Ազատումը . . .	329
Սրատեսութիւն	329
Յարութեան վարդապետութիւնը . . .	329
Նահապետները	330
Անկողնի Մէջ Մտածութիւն	331
Մանկիկը Պէտք է Հնազանդի	332
Խուլ Համբեր	332
ՃՕ Եւ Տէն	333
Մայրական Կտի	334
Ատամաբուժութիւն Ի Չինաստան . . .	334
Այլ Լայլը	334
Թղթակցութիւնը	—
Տարեկան Գործը	335
Ձեռն	335
Համաձայնութիւն Հայ Եւ Բողոքական	
Եկեղեցեաց	336
Ինչպէս Ձեռք Պահէր Շարժը	336
Հանդէս Քաղաքական	339
Դրամական	340

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիայի, վեցամսեայ՝ 3/4 մեծիայի: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մեկ քերթի գինն է 30 փարս: Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ քրտատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնը պարտին ուղղուիլ առ Մր. Հ. Ս. Պարսնըմ, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտիանարաց Ընկերութեան Կողմանէ,
Ճ. Ք. ԿԻՐԻՆ, ՄԵՏՆԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԵՐԸ, ՏԵՐԵՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՀՈԳԵՒՈՐԱՊԵՍ ԱԶԱՏՈՒՄԸ

Սոդոմայ ազատման համար Աբրահամու մատուցած աղօթքին պատմութեան մէջ շատ խորին դաս մը կայ, դաս մը՝ զոր միշտ չեն տեսներ ընթերցողները: Այդ դասը արդարին կենաց արժէքն է քաղաքին բնակչաց համար: Եթէ տան արդար գտնուէր Սոդոմայ մէջ, պիտի չկործանէր քաղաքը:

Յօդուածագիր մը այս դասը աղ-դուապէս կը պարզէ մեզի և կը ցուցնէ ամենուս առաջին պարտականութիւնը զոր ունինք մեր շուրջ գտնուողներուն նկատմամբ: “Մեծագոյն բանը զոր մարդ մը կրնայ ընել իր քաղաքին համար՝ բարի մարդ ըլլալն է,” կ'ըսէ Փրոֆ. Տրամբլտ: “Լոկ իբրեւ բարի մարդ, բարի քրտոնեաց և գործնական քաղաքացի ապրիլն առաջին և մեծագոյն ծառայու-թիւնն է զոր մարդ մը կրնայ մատու-

ցանել ի նպաստ իր քաղաքին հոգևոր ազատման: Թող Սոդոմ կամ Գոմոր ըլլայ այն քաղաքը. եթէ պարունակէ միայն տան արդար բնակիչ, պիտի փրկուի:”

Այն անձը որ կ'ըսէ թէ իր հոգը չէ՝ թէ ո՛րչափ գինետուն կայ իր քաղաքին մէջ, քանի որ ինք գինետուն չյաճախեր — այն անձը որ կ'ըսէ թէ իր հոգը չէ՝ թէ գործաւորները չափազանց կ'աշխատին և ըստ արժանւոյն չեն վարձատրուիր, քանի որ ինքն արդարու-թեամբ կը շարժի իր բոլոր գործերուն մէջ և կրցածին չափ իրաւունք կ'ընէ գործաւորներուն — այս անձինք և իրենց նմանները աչք կը խփեն իրենց շատ մեծ պարտականութիւններուն:

Եթէ քաղաքի մը ամէն այր և կին բնակիչ ըլլար ճիշդ ինչպէս պարտի ըլլալ, մեր ողորմութիւններուն և մարդասիրութիւններուն պէտք չէր մնար: Նմանապէս, արդարութիւնն ամէն ուրեք տիրող ընելու համար պէտք է որ ամէն մարդ ամէն ճիշդ թափէ արդար ըլլալու համար: Նկարագիրն աւելի էական է քան վարք ու բարքը, ևս աւելի քան լեւել: Այն գործը որ արդեւք կ'ըլլայ մեր մէջ գտնուած լաւագոյն յատկու-թիւններուն աճման՝ երբեք չկրնար փոխարինել այն վնասը զոր հասարակու-թիւնը կը կրէ արդար մարդու մը կուրստեան համար:

Չգաղբինք մեր կրցածն ընելէ, բայց չյափշտակենք նաև այն ժամանակը որ պարտի գործածուիլ Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան համար: Ոչ միայն մեր անձերուն համար, այլ և մեր քաղաքին և մեր հասարակութեան համար, ջանանք լեցուիլ այն շնորհքով որ երկինքէն կու գայ:

ՍՐԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկեան թերթ մը կը պատմէ հետագայն որ կը լուսաբանէ սա առաժը. Ռուին աւելի ճանճ կը բռնէ քան քաջախը:

Մկրտական պատուելի մը յանձն առաւ հովուել եկեղեցի մը ուր գիտէր

թէ մէկը սաստիկ հակառակ էր իր պաշտօնավարութեան: Հովին իր նոր պաշտօնատեղին հասնելէ քիչ ետքը այցելութեան դնաց այն մարդուն: “Եղբայր,” ըսաւ, “կը լսեմ թէ դուն կը կարծես որ ես այս եկեղեցւոյն հովու ըլլալու յարմարութիւն չունիմ:” “Անկեղծօրէն խօսելով,” պատասխանեց միւսը, “ես կը կարծեմ թէ ուրիշ մը աւելի յարմար պիտի ըլլար այդ պաշտօնին:” “Ես ալ այդպէս կը կարծեմ,” ըսաւ հովուը. “բայց որչափ ասեմ մեր այս կարծիքին հակառակ մնայ թաղեցւոց կամ եկեղեցւոյն ստուար մեծամասնութիւնը, ջանանք մենք անչահախնդիր ըլլալ և ամենայն հաւատարմութեամբ աշխատիլ ընդհանրութեան օգտին համար:” Պատուելին, յետ սոյն այցելութեան, չունեցաւ երբեք աւելի հաստատուն և աւելի հաւատարիմ պաշտպան մը քան յիշեալ եղբայրը:

“Եթէ այնչափ ցորեն ունենայի ամբարի մը մէջ որչափ դուն ունիս, հայրիկ, ես անձամբ կը պատասխանէի քու այդ աղօթքիդ,” ըսաւ պղտիկ տղայ մը իր կծծի հօր որ հայի կարօտ մարդու մը համար Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրեց ընտանեկան աղօթքին մէջ: Այդ տղան ունէր աղօթքի վրայ ճշմարիտ գաղափար մը զոր չունին չափահասը ոմանք:

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ կ'ըսենք թէ մարմինն յարութիւն պիտի առնէ, մարդ կը սկսի փաստեր մէջ բերել ցուցներու համար թէ այդ անկարելի է: Այսպէս կ'ընեն Պողոսի օրով, այսպէս կ'ընեն նաև հիմա: Կը նկարագրեն թէ ինչպէս կը քայքայի մարմինը, ինչպէս կը ցրուին անոր մասերը, կամ կը մտնեն երբեմն այսինչ կազմութեան մէջ, երբեմն այնինչ կազմութեան մէջ, երբեմն կ'ըլլան բուսական մարմինի մը մաս, երբեմն ալ կենդանական մարմինի մը մաս: Սիշտ գտնուելով քայքայման և վերակազմութեան

անվերջ շրջանի մը մէջ յորում կը կայա- նայ նիւթական տիեզերքին տեսանելի կեանքը։ Այս պատկերը մեր առջեւ դնելով կը հարցնեն, ի՞նչպէս կրնան մարմնոյն մասունքը դարձեալ հաւաքուիլ, դարձեալ կարգաւորուիլ և վերակազմել մարմինը դեռ խոստացեալ այլակեր- պութիւնը չեկած։ Կ'ըսեն թէ յոյժ մեծ գաղտնիք է այս. բայց մենք ալ կը խոստու- վանինք։ Կ'ըսեն թէ չենք կրնար բա- ցատրել զայս, բայց մենք կ'ընդունինք։ Սակայն մեր խելքի հասողութիւնը ան- հրաժեշտ պայման մը չէ գործողութեան մը կատարման, կամ փառաւոր ար- դիւնքներու հնարաւորութեան կամ ե- րեւման։ Զարմանք կ'ազդէ ցեխի դէպի մը վրայ բուսած գեղեցիկ ծաղիկ մը։ Չենք հասկնար թէ ինչո՞ւ կամ ի՞նչպէս կը բուսնի հոն, բայց կը բուսնի։ Անհնարին կը թուի որ ճերմակ ջրային շուշանը իր մարդութիւնը և գեղեցկութիւնն ստա- նայ լճին յատակի տիղմէն. սակայն, առերևոյթ անհնարութեան հակառակ, ջրային շուշանները հաղարաւոր լիճերու երեսը կը փայլին իրենց փղոսկրի և մար- դարտի դողտրիկ գեղեցկութեամբ։

Ոմանք կ'ըսեն թէ անհրաժեշտ հարկ չէ որ նիւթի նոյն մասունքը գտնուին մարմնոյն մէջ յարութեան ժամանակ։ Կ'ըսեն թէ դուք ութ տարի առաջուան նոյն մարդն էք, բարեկամներդ ալ այդ- պէս կը ճանչնան զքեզ, և սակայն հիմա մարմնոյդ մէջ չկայ նիւթի մասնիկ մը որ կար հոն այն ժամանակ։ Քիմիա- գէտը կ'ըսէ թէ մեր ֆիզիքական մարդը (մարմինը) միշտ կ'այրի, և մենք մինչև մեր մասներուն ծայրերը կը վառինք։ Ուտեսան է վառելանիւթը, և կրակը երակներուն մէջէն իբրև թէ խողովակ- ներու մէջէն յառաջ կը վազէ և կ'այրէ ինչ ինչ մասեր որոյ տեղ ուրիշներ կը կազմուին։ Եթէ մինչև անգամ մի և նոյն մասնիկներն անհրաժեշտ ըլլան մարմնոյն յարութեան համար, Աստուած կարող է վերստին հաւաքել զանոնք աշխարհի չորս ծայրերէն։ Հետեւեալը զոր իբրև օրինակ յառաջ կը բերենք՝ մեծ քիմիա- գէտ Ֆերէտէյի աշխատանոցէն եկած է։ Սը մը, երբ Ֆերէտէյ ներկայ չէր, աշ- խատաւոր մը դիպուածաւ արծաթ դա- ւաթ մը ձգեց թթուի ամանի մը մէջ։ Գաւաթն աներևոյթ եղաւ, հալեցաւ թթուին մէջ։ Աշխատաւորը մեծապէս տագնապեցաւ։ Թէ ո՞ւր գնաց գաւաթը՝ խորին գաղտնիք էր աշխատաւորին։ Իր խելքին կամ գիտութեան նայելով, գա- ւաթն ի սպառ կորսուած էր։ Երբ մեծ քիմիագէտն եկաւ և իմացաւ եղելու- թիւնը, քանի մը քիմիական նիւթ նե- տեց թթուին ամանը, և մէկ վայրկեանէն արծաթին ամէն մէկ մասնիկն ամանին յատակն իջաւ։ Ապա վերցուց արծաթի կոյուր և զրկեց ոսկերչին որ ձուլեց զայն

և դարձեալ վերածեց գեղեցիկ դա- ւաթի մը։ Եթէ հունաւոր քիմիագէտ մը կրնայ այսպէս ընել արծաթ դաւաթի մը մասնիկներուն, անհուն քիմիագէտն ի՞նչ կարող չէ ընել մարդկային մարմնոյն մասնիկներուն երբ լուծուին տիեզերաց մեծ հալոցին մէջ։ Նա կրնայ տիեզերքը գործածել այնպէս դիւրաւ որպէս Ֆե- րէտէյ կրնայ գործածել թթուի աման մը, և կրնայ ըստ կամս կառավարել զայն։ Ի՞նչ ալ ըլլան յարուցեալ մարմ- նոյն մասնիկները, Պօղոս կ'ըսէ թէ մար- մինը պիտի փոխուի և պիտի ըլլայ հո- գեւոր մարմին։ «Կը սերմանուի շնչաւոր մարմին», այսինքն մոտ կամ կենդա- նական մարմին, «յարութիւն կ'առնէ հոգեւոր մարմին»։ Աստուած կարող է ընել զայս։ Այո, ասոր հաւասար գոր- ծեր կը կատարէ Նա։ Յաւիտենական և փողփողուն աղամանդի կը փոխէ սե, տղեղ ածուխը կամ բնածուխը։

ՆԱՀԱՊԵՏՆԵՐԸ

ԻՍՏԱՅԱ ԵՒ ԻՐ ՈՐԴԻՐ

[Խմբագրական]

4.

Յակօրի՝ Ռաքէլը կնութեան առնելու հա- մար Լաբանի հետ կնքած ծառայութեան պայ- մանագրով լրացած ըլլալով, Յակօր պահան- ջեց որ Ռաքէլ իրեն տրուի։ Լաբան այն- պէս ցուցուց թէ հաւանեցաւ, և զբացի- ները ժողովելով հարսանեաց խնձոյք ըրաւ։ Եւ հիմա Յակօր հասկցաւ թէ ինչպէս որ ինք խաբած էր իր հայրը, և իր եղբորը տրուելիք օրհնութիւնը յափշտակած էր՝ նոյնպէս ալ Լաբան զինք խաբած էր և Ռաքէլին տեղը Լիան տուած էր իրեն։ Հարսանեկան քողը (Գլ. ԻԴ. 65), մթու- թիւնը, և թերեւս նաեւ հանդէսին խրախ- ճանութիւնները յաջողութեամբ Լաբանի հնար- քը, Հետեւեալ առաւօտ Յակօր բողոքեց այս խաբէութեան համար, սակայն թերեւս ասկէ առաջ իր գործած յանցանքը յիշելով՝ ոչ այնքան բուռն կերպով։ Լաբան ինքզինք արդարացուց ըսելով թէ իրենց երկրին սո- վորութիւնը կ'արգելէր կրտսեր քոյրը ա- մուսնացնել մեծէն առաջ — սովորութիւն մը որ մինչև և այսօր գոյութիւն ունի բոլոր արեւելեան ազգաց մէջ։ Այս սովորութիւնը պիտի արգարացնէր զԼաբան մերժել Ռա- քէլը Լիայէն առաջ ամուսնացնել, սակայն չէր կրնար արգարացնել իր այսպիսի խա- բէութիւն մը ի գործ դնելը։ Սակայն և ալ այնպէս, Լաբան առաջարկեց որ Յակօր Լիայի հետ բնակի շաբաթ մը, որ հարսանե- կան հանդէսներու սովորական տեւողու- թիւնն է, և թէ ութերորդ օրը Ռաքէլ ալ Յակօրին կնութեան տրուի որուն համար Յակօր իրեն ծառայէ ուրիշ եօթը տարիներ ալ։ Յակօր հաւանեցաւ, և այսպէս Լաբան իր խորամանկութեամբ Յակօրի տասներորս տարի ծառայիլ տուաւ Ռաքէլին համար։

Այս կրկնակ ամուսնութիւնը չենք կրնար համարիլ Յակօրի յանցանքը, և արդարեւ քոյրերու հետ ամուսնութեան սովորու- թիւնը տակաւին կայ Հնդկաստանի մէջ, թէեւ յետոյ արգելուեցաւ Հրեաներուն հա- մար (Դեւ. ԺԸ. 18)։ Մովսիսական օրէնքը չէր դատապարտեր (Յակօրինին նման) հո- րաքրոջ կամ հօրեղբոր աղջկան հետ ամուս-

նութիւն, սակայն Աբրահամի ամուսնու- թիւնը իր խորդ քրոջ հետ՝ այդ օրինաց հակառակ էր (Դեւ. ԺԸ. 9, 11)։ Յակօրի կրկնակ ամուսնութիւնը իր ուղեւորը չեղաւ, և երջանիկ ամուսնութիւն մըն ալ չէր, և սակայն կը տեսնենք թէ ինչպէս Աստուած զայն բարիի գործածեց անով Խորայիի տունը կազմելով։ Եւ Լիան, «ատելի» կինը, Յակօրի ծնաւ անոր որդեաց մեծ մասը, և Յուդայի, Լիայի որդիներէն միոյն, սե- բունդէն էր որ պիտի սերէր խոստացեալ Մեսիան։ Ըստ էտէրսհայմի, այս իրողու- թիւնը կը ցուցնէ թէ Լիան էր զոր Աստ- ուած ընտրած էր Յակօրի կին ըլլալու։ Թերեւս մենք մանաւանդ պիտի ըսէինք թէ Լիայի բազմաթիւ որդիներ ծնանիլը և Ռաքէլի ամուլ մնալը՝ Աստուծոյ յանդիմա- նութիւնն էր զոր ուղղեց Յակօրի, անոր իր երկու կիները հաւասարապէս չսիրե- լուն համար։

Լիա կարճ միջոցի մէջ իրարու ետեւէ չորս որդի ծնաւ և անոնց անուն դրած ատեն ճանչցաւ Եհովան, և նոյն ատեն ցուցուց իր ջերմ փափաքը ամուսնին սէրը իր վրայ հրաւիրելու։ Երկու կիներն ալ կը տենչային ունենալ այն բանը որմէ զուրկ էին։ Լիա կը տենչար սիրոյ, Ռաքէլը՝ զա- ւակներու։ Իւրաքանչիւր քրոջ իր աղա- խինը իբրեւ հարձ Յակօրի տալը, որպէսզի իրենց որդեգրէին այդ միութենէն յառաջ եկած զաւակները՝ կը ցուցնէ թէ որչափ դառն էր անոնց նախանձը իրարու հանդէպ։ Երբ Ռաքէլ Յակօրի ըսաւ, «Ինձի զաւակ- ներ տուր, եթէ ոչ՝ կը մեռնիմ», բողոքովին սխալեցաւ իր մահուանը պատճառին մասին (Լեւ. 18) և ամուսնէն ընդունեց արդա- րացի յանդիմանութիւն մը։ «Մանրագոր», որ կը յիշուի Լ. 14 համարին մէջ, տակա- լին առատութեամբ կ'աճի ի Պաղեստին։ Այս տունկը ունի մութ կանաչ տերեւներ, և փոքր խնձորի նման պտուղ որ կը հա- սուննայ մայիսին, ցորենի հնձոց ատենը։ Կը կարծուէր թէ այս տունկը յղութիւն յառաջ կը բերէ, և Ռաքէլ ասոր հաւատա- լու չափ նախապաշարեալ էր։ Յետոյ Լիա երկու որդի և մէկ աղջիկ ալ ծնաւ Յա- կօրի։ Այս վերջինը Յակօրի ունեցած միակ աղջիկն է որ կը յիշատակուի, թէեւ կը կար- ծուի թէ Լեւ. 35, կ'ակնարկէ թէ ուրիշ աղջիկներ ալ ունէր։ Վերջապէս «Աստուած յիշեց Ռաքէլը», և, ինչպէս կ'ըսէ Մըրֆի, «Անոր համար ամենէն յարմար ժամանակը, այսինքն հպատակութեան և համբերութեան դասերը անոր սորվեցնելէն ետքը»։

Յովսէփի ծնունդը պատահեցաւ երբ Յա- կօր 14 տարի ծառայած էր Լաբանի, և 91 տարեկան էր։ Յակօր կիներ և զա- ւակներ ունէր, սակայն այնքան աղքատ էր որքան էր երբ առաջին անգամ Լաբա- նի եկաւ։ Իր տաժանիլի աշխատութեամբ բոլոր շահուածը իր աների՛ն ստացուածքն եղած էր։ Սակայն և ալ այնպէս դիտէր թէ իր հայրն Խահակ հարուստ էր, և բնա- կանաբար փափաքեցաւ անոր դառնալ և դարձեալ բնակիլ Քանանու երկրը զոր Աստուած խոստացած էր տալ իր սերուն- ղին։ Վասն որոյ, Յակօր ըսաւ Լաբանի, «Թող տուր զիս որ իմ տեղս ու իմ երկիրս երթամ. իմ կնիկներս ու աղաքներս՝ որոնց համար քեզի ծառայեցի, տուր ինձի որ եր- թամ»։ Բայց Լաբան, «փորձով» դիտեց թէ Տէրը Յակօրին համար զինք օրհնած էր, և այս դիտութիւնը զինք ըրած էր մանա- ւանդ անյադ քան երախտագէտ։ Ուստի

խնդրեց Յակոբէ որ իրեն համար վարձք մը սահմանէ, եւ Յակոբ այնպէս ըրաւ, անոր յիշեցնելով թէ անցեալին մէջ ո՛րչափ հաւատարմութեամբ ծառայած էր իրեն: Յակոբին առաջարկած կարգադրութիւնը (Լ. 31, 32) Լաբանի շատ նպաստաւոր ըլլալ կը խոստանար, եւ Լաբան ուրախութեամբ ընդունեց զայն. սակայն այս առթիւ անոր խորամանկութիւնը՝ իր դէմ գտաւ աւելի մեծ խորամանկութիւն: Յակոբի խնդիրքը չափաւոր կ'երեւէր եւ իր շահելու յոյսը արդարեւ քիչ, մանաւանդ երբ յիշենք թէ այն բոլոր ոչխարները եւ այծերը որ հման էին անոնց որ յետոյ Յակոբի պիտի ըլլային՝ Լաբան զատեց երեք օրուան ճամբու միջոցով մնացեալ հօտերէն զորս Յակոբ կ'արածէր: Մեկնիչները չեն համաձայնիր իրենց դադարարին մէջ Յակոբի իր ստացուածքը բաղմանցնելու համար ի գործ դրած հնարքներուն արժէքին նկատմամբ: Կիբէ կ'ըսէ, «Յայտնի է թէ ուղիւ գոյնիւր յառաջ բերելու համար անոր հնարքը արդիւնք պիտի չունենար, եւ թէ այն արդիւնքը որ յառաջ եկաւ, Աստուծոյ ուղղակի շնորհքին հետեւանքն էր»: Սակայն եւ այնպէս, էտէրս հայմ այս հնարքին համար կ'ըսէ թէ արեւելցիք քաջ գիտեն զայն, եւ Տոտս կ'ըսէ, «Գաւազաններուն գոյնիւրը էգ ոչխարներուն միջոցաւ կը տպաւորուէին գառնուկներուն վրայ»: Մըրֆի ալ գրեթէ նոյն բանը կ'ըսէ: Սակայն, որովհետեւ երբ Լաբան Յակոբին վարձքը տասն անգամ փոխեց (Լ. 41), Յակոբ տակաւին շարունակեց յաջողիլ՝ իրաւունք ունինք ըրելու թէ իր հնարքը չէր միակ կամ գլխաւոր պատճառն իր յաջողութեան: Սա՝ արդիւնք էր Աստուծոյ օրհնութեան, ինչպէս ինք ալ ընդունեց (Լ. 42):

Պայմանադրութեան համեմատ վեց տարւոժ ծառայութիւն բաւական եղաւ փոխել Յակոբի վիճակը աղքատութենէ մեծ հարստութեան (Լ. 43): Լաբանի ստացուածքին լաւագոյն մասը Յակոբի անցաւ (Լ. 42, Լ. 9), եւ պարտէր այնպէս ըլլալ, երբ նկատենք թէ Յակոբի սաստիկ աշխատութեան պտուղն էին (Լ. 40), Սակայն բնական էր որ այս իրողութիւնը Լաբանի եւ անոր որդիներուն սրտին մէջ արթնցնէր Յակոբի դէմ թշնամութեան զգացում մը զոր գիտցաւ Յակոբ, եւ զգաց թէ ապահովութեան համար պէտք էր որ փախչէր: Բնական տարի առաջ Եսաւի կողմանէ բռնութեան վախ մը զինք ստիպած էր փախչիլ Բեքսաբէէ, եւ հիմա ալ նոյնպէս իր աներձագնիներուն կողմանէ բռնութեան վախ մը զինք կը ստիպէ փախչիլ Խառանէ: Եւ Բանանու երկիրը դառնալու աւելի ղօրաւոր շարժառիթ մը ունէր, որ էր հրամանն Աստուծոյ, որ նաեւ խոստացաւ թէ, «Ես քեզի հետ պիտի ըլլամ»: Զգալով թէ ապահով բան չէր իր հօտերը ուրիշի խնամքին յանձնել՝ Յակոբ դաշտին մէջ հօտերուն քով իրեն կանչեց Ռաբէլը եւ Լիան եւ անոնց յայտնեց իր նպատակը: Կ'երեւի թէ իր անոնց պատմած երազները երկուք էին որոց երկրորդին մէջ Աստուած ինքզինք կը կոչէր Բեթելին Աստուածը եւ որ Յակոբի կը յիշեցնէր քարէ բարձր եւ ուխտը: Յակոբի կիները բոլոր սրտով հաւանութիւն տուին անոր ծրարքին: Լաբանի անձնասէր եւ ազահ բնութիւնը նպաստաւոր չէր զնա սիրելի ընելու իր աղջիկներուն:

Օր մը երբ Լաբան երեք օրուան ճամբայ հեռին կը գտնուէր, հաւանօրէն իր որդիներուն հօտերուն քով (Լ. 35, 36), Յակոբ

առիթէն օգուտ քաղելով դադարուկ կը մեկնի: Իր բոլոր ստացուածքը կ'առնէ, սակայն երբեք չգողչիր Լաբանի ստացուածքին: Լաբանի հօտերը հաւանօրէն ծառայի մը յանձնեց: Ռաբէլ առանց իր ամուսինն գիտութեան կը գողնայ իր հօրը կուռքերը — զորս իր հայրը իր աստուածները (համար 30) կը կոչէ — կ'ամ որովհետեւ Ռաբէլ բոլորովին չէր թօթափած կոսպաշտութիւնը եւ կ'ուզէր զանոնք հետ տանիլ իրենց փախուստը յաջողցնելու համար, կ'ամ որովհետեւ կը խորհէր թէ Լաբանը իր չաստուածներէն զրկելով՝ անոր իրենց ետեւէն ինչալը դժուարացուցած պիտի ըլլար:

Յակոբ իր ճամբայ ելած տեղէն Լաբանի զինք հալածել սկսելէն երեք օր առաջ ճամբայ ելած էր, եւ հալածումը եօթը օր տեւեց, այնպէս որ երբ Լաբան իր ետեւէն հասաւ՝ Յակոբ տասը օր ճամբորդած էր. եւ թերեւս աւելի ալ, վասն զի Լաբան միայն մէկ կամ երկու օրուան մէջ կրնար հաւաքել իր բարեկամները եւ պէտք եղած պատրաստութիւնները տեսնել: Թերեւս նաեւ, ինչպէս կ'ըսէ Մըրֆի, Լաբան նախ դարձաւ այն տեղը ուր Յակոբ կը պահէր իր հօտերը, եւ առկէ ետքը եօթը օր ալ ճամբորդելով հասաւ Յակոբի ետեւէն: Եփրատէն, ուրկէ անցաւ Յակոբ (համար 21), մինչեւ Գաղատա լեռը, ուր Լաբան իրեն հասաւ (համար 25), իբր 300 մղոն է եւ այս հեռաւորութիւնը կրնար կտրուիլ 12 կամ 13 օրէն: Յակոբի համար շատ վտանգաւոր ժամանակ էր այն վայրկեանը երբ Լաբան հասաւ իր ետեւէն, վասն զի նա անտարակոյս հետը այնչափ մարդ առած էր որ ապահովաբար ի գերեւ հանէր Յակոբի կողմանէ ամէն զիմադրութիւն: Սակայն Աստուծոժ աղքարարեց Լաբանի, ինչպէս ասկէ առաջ աղքարարած էր Աբիմեղիքի (Ի. 3), եւ Յակոբ գերծ մնաց վտանգէ: Միակ ամբաստանութիւնը զոր Լաբան կրցաւ ընել Յակոբի դէմ՝ սա էր թէ նա գողցած էր իր չաստուածները. եւ ասոնց վրայ նստած էր Ռաբէլ ինքզինք հիւանդ ձեւացնելով, եւ որովհետեւ այդ առիթուն քաղաքավարութիւնը զԼաբան կ'արգելէր տեղէն հանել զնա, չաստուածները չգտնուեցան: Յայնժամ կարգը Յակոբին եկաւ իր բարկութիւնը յայտնել: Գանգատեցաւ այն նեղութեանց համար զորս կրեւ էր — «Յօրեկը տաքը ու գիշերը ցուրտը կը մաչէր զիս», եւ Լաբանի անիրաւութեանը համար — «Իմ վարձքս տասը անգամ փոխեցիր»: Լաբանի իրողը անտարակոյս ըսաւ իրեն թէ Յակոբ ճշմարտութիւն կը խօսէր երբ կ'ըսէր թէ միայն վախը արգելեց զԼաբան զինք դատարկ զրկելէ:

Լաբանի յիշատակուած վերջին գործը մեղ կը յայտնէ անոր բնութեան լաւագոյն կողմը: Թէ՛ Լաբան թէ՛ Յակոբ յանցաւոր էին, եւ Լաբան խաւարութեամբ կ'առաջարկէ որ ուխտ մը ընեն: Յակոբ յօժարութեամբ կը հաւանի ասոր, եւ մեծ քար մը արձան կը կանգնէ. կ'երեւի թէ Յակոբ այս առիթն այնչափ զօրաւոր էր որչափ երբ ասկէ շատ առաջ քարը զորեց ջրհորին բերնէն: Յետոյ Յակոբի հետ գտնուողները քարեր կ'առնեն ու դէզ մը կ'ընեն: Ուխտը կատարեալ ընելու համար այս քարի դէզին վրայ հաց կ'երան: Կիբէ կ'ըսէ, «Գիշերը այնպէս բարեկամութեամբ եւ ուրախութեամբ անցուելէ ետեւ, առաւօտուն Լաբան իր ուղեւորովը դէպ անապատը ուղղուեցաւ եւ անոնց հետ կ'աներեւութանայ Իսրայէլ»:

լացուց Միջագետի հետ ունեցած յարաբերութեան վերջին հետքը»:

ԱՆԿՈՂՆԻ ՄԷՋ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆ

«Տղաս», ըսաւ աղաքակառէր մը, «հաբաղդ փնտռելու պիտի ելլես, ինչպէս կ'ըսես: Քեզի ծերունւոյ խրատ մը տամ ես: Երիտասարդութիւնը փութկոտութեան տարիք է եւ անխոհմտութեամբ գործելու ընդունակ: Սակայն միտք պահէ թէ շատ բաներ աւելի լաւ կը կշռուին, կը կարգադրուին, անկողնի մէջ խորին եւ լուրջ մտածութեան առարկայ ընելով:

«Քեզի քիչ մը պատմեմ ես անցեալիս վրայ», ըսաւ ծանրութեամբ կրակին նայելով: «Ինչ բարի բան որ սորված եմ՝ հայրէս սորված եմ: Մայրս մեռաւ երբ ծնաւ զիս, եւ ես տասնեւչորս տարեկան էի միայն, երբ հայրս երկաթուղոյ արկածի մը զոհ դնաց: Այն առիթն մնացի ես անոք եւ անապատայն: Փախաքս էր տարի մը եւս դպրոց երթալ եւ ապա երկրաչափի մը քով մտնել, եթէ կարենայի: Միտքովս երեւակայած էի բոլոր ապագայ վիճակս, թէ ինչպէս քայլ առ քայլ պիտի յառաջդիմէի մինչեւ որ վերջապէս ըլլայի մեծ երկրաչափ մը, անուանի եւ միանգամայն հարուստ: Սակայն հօրս յանկարծակեան մահը փոխեց ամէն բան: Միակ աղքատանս զոր կը ճանչնայի՝ էր մօրեղբայր մը: Հօրս թաղմանն օրը նա եկաւ զիս տեսնելու, եւ սաղէս խօսեցաւ ինծի. «Գործով եկած էի հոս, եւ լսեցի խեղճ հօրդ մահը: Հիմա ինչ պիտի ընես»: Պատմեցի անոր յոյսերս եւ փափաքներս: Մտիկ ըրաւ ինծի տհաճութեան այլ եւ այլ նշաններով. եւ աղա, ինծի նայէ՛ ըսաւ, «ես տղայ մը կ'ուզեմ աղաքակիս համար: Եթէ կ'ուզես գալ, կ'առնեմ քեզ փորձի համար: Ծառաթը պիտի առնես երեսուն զահեկան բացի ուսուցիչէդ եւ հագուստէդ: Ծառ պիտի աշխատիս եւ ամէն պարագայ խորհուրդ միտքէդ պիտի հանես նետես: Եթէ չես ընդունիր այս առաջարկս, ինծմէ օգնութիւն մի յուսար: Կան քեզի բոլոր ըսելիքս՝ Ահաւասիկ այս ոճով ընդունեց նա ինչ որ ես վստահեցայ իրեն, այս ոճով առաջարկեց օգնել իմ փափաքներուս իրագործման: Սաստիկ դայրացայ՝ Անկողնիդ մէջ մտածէ գիշերը՝ ըսաւ ծանրութեամբ, «եթէ որչափ գալ, ահա քեզի չոգեկառքի ծախքը: Եթէ չզաս, կրնաս այս գրամը ետ զրկել թղթատարով՝ Մեկնեցաւ նա տոնաց պատասխանի սպասելու:

«Աղաքակի մէջ աշխատիլ, ըսի ես ինծի. անշուշտ աւելի աղէկ գործ կրնամ ընել ես: Եթէ այդ է բոլոր օգնութիւնը զոր կրնայ ընել ինծի, չեմ ուղեր ես: Սակայն միտքս եկաւ անոր սա խօսքը. «Անկողնիդ մէջ մտածէ գիշերը՝ Զիարդ եւ իցէ, երբ բարկութիւնս անցաւ՝ սկսայ տարբեր կերպով խորհիլ: Եթէ մերժէի առաջարկը, ինչ պիտի ընէի: Մուրացիկներն՝ ընտրելու իրաւունք չունին: Կարգացած էի տեղ մը թէ ամենէն մօտ գտնուող պարտականութիւնը ամենէն բարձրն է, եւ հայրս միշտ ըսած էր թէ գործն այնչափ կարեւորութիւն չուէր որչափ գործելու կերպը: Ահաւասիկ կային, մէկ կողմէ, յառաջդիմելու վերացական աղօտ դադարարներ, միւս կողմէ՝ պարկեղտ կերպով ապրուստ հանելու միջոց մը: Հետեւեալ օրն հագուստներու ծրարս առնելով դայի մօրեղբօրս ագարակը՝ նա ոչ ուրախութիւն ցուցուց, ոչ ալ դարձանք: Հասկցայ որ աղաքակի աշխատու-

Թիւններն ուրիշ բաներու վրայ խորհելու ժամանակ չեն տար մշակին: Գիշերներն անկողին կ'իյնայի ցերեկի պարկեշտ եւ առողջարար աշխատութենէն յոգնած, եւ խորունկ կը քնանայի մինչեւ ելլելու որոշեալ ժամը: Օրէ օր աւելի զօրացայ եւ հետզհետէ վարժուեցայ սիրել տեղը եւ զիւրականի պարզ կեանքը, եւ բոլոր սրտով եւ բոլոր զօրութեամբ ծառայել մօրեղբօրս: Արդար եւ բարի տէր էր նա եւ կը յարգուէր բոլոր իր գործաւորներէն: Տարի մը ետքը կանչեց զիս օր մը եւ ըսաւ, «Ահա, տղաս, տարիէ մը ի վեր հոս ես, եւ պարտականութիւնդ լաւ կատարեցիր: Կը սիրեմ զքեզ: Այսպէս շարունակէ, եւ երբեք պիտի չզոյջաս»: Համառօտ խօսելով, շարունակեցի ես: Շատ անգամ երբ կը վհատէի կամ կը բարկանայի եւ կը փորձուէի ընել կամ ըսել բան մը որոյ համար յետոյ կրնայի զղջալ, միտքս կը բերէի անոր խօսքը: Անկողնիդ մէջ մտածէ գիշերը, եւ ընդհանրապէս կը տեսնէի թէ մինչեւ առաւօտ կ'իջնէր բարկութիւնս եւ յիմարական գողափարներուս կը յաջորդէին բանաւոր գողափարներս: Վերջապէս սովորեցայ, ինչպէս սովորած էր մօրեղբայրս, երբեք չընել բան մը առանց ըստ արժանւոյն անոր վրայ մտածելու, եւ միշտ լեզուս սանձել մինչեւ որ բարկութիւնս անցնէր եւ կարենայի հանգարտութեամբ խօսիլ: Երեք տարի ագարակին մէջ մնալէս ետքը մօրեղբայրս օր մը ըսաւ ինձի, «Տղաս, դուն փորձուեցար եւ պակաս չգտնուեցար: Երբ առաջարկեցի որ հոս գաս, զիտաւորութիւնս էր զքեզ ինձի ժառանգ ընել, եթէ սիրէի: Ես որդի չեմ ունեցած: Դուն պիտի ըլլաս որդիս, եւ յառաջ պիտի տանիս հոս իմ գործս երբ մեռնիմ երթամ ես: Կը սիրեմ այս տեղը, ինչպէս դիտես: Եւ եթէ քու ձեռքդ անցնի, երջանիկ պիտի մեռնիմ: Դուն հաւատարիմ եղար քիչին մէջ, եւ անշուշտ հաւատարիմ պիտի ըլլաս շատին մէջ»:

«Հարկ չէ յայտնել քեզի ինչ որ զգացի յայնժամ: Փառք Աստուծոյ, այնուհետեւ բաւական տարիներ կրցայ յայտնել շնորհակալութիւնս եւ սէրս: Եւ երբ վերջապէս մեռաւ մօրեղբայրս, ես անցայ անոր տեղը իրրեւ ագարակատէր, այն բարի եւ ուղիղ մարդուն կեանքն ունենալով ինձ իբրեւ ներշնչող օրինակ: Սակայն երբեք այսպիսի երջանկութեան պիտի չհասնէի, եթէ չհետեւէի անոր սա խրատին: Անկողնիդ մէջ մտածէ գիշերը»:

Ե. Գ.

ՄԱՆԿԻԿԸ ՊԵՏՔ Է ՀՆԱԶԱՆԴԻ

Երբ պիտի սկսիմ հնազանդեցնել տղաս, հարցում մըն է զոր ամէն մայր պարտի ընել: Եթէ ըսեմ թէ գրեթէ անկարելի է կանոն սկսիլ, շատեր պիտի զարմանան եթէ չթերահաւատին:

«Ես տղայ պատժած չունիմ անոր երկու տարեկան ըլլալէն առաջ», ըսաւ ինձ ծերակ սիրելի տիկին մը երբ իմ առաջին մանկիկս կը գտնուէր բազուկներուս վրայ: «Ես միտք չունիմ երբեք պատժելու», պատասխանեցի: Վասն զի անփորձ անձերէն շատերուն պէս իմ աղէտը սկզբունքներս ունէի մանուկներ կը թելու մասին: «Կը յուսամ թէ պէտք պիտի չունենաք պատժելու, բայց Ադամի անկմամբ ամէնքս ալ մեղանչեցինք, դիտէք», ըսաւ ծանր եւ ի սրտէ ծիծաղով մը, անտարակոյս խորհելով թէ յաջորդ քանի մը տարիներու փորձառութիւնս շատ բան պիտի սորվեցնէ ինձ:

Երբ իմ տղաս բազուկներուս մէջ կը զըռնուէր, իմ սկզբունքներս զիւրաւ ի զործ կը դնէի, բայց երբ սողոսկել սկսաւ, այն ատեն սկսաւ նաեւ նեղութիւնը: Այն բաները որոց պէտք չէր որ դալէր, միակ հրապուրիչ առարկաներն էին իրեն համար, եւ ամենէն ցանկալին գրքատունն էր: Բան մը այնքան աւելի հաճոյք չէր տար իրեն, քան երթալ քաշել գիրքերը մինչեւ որ փլչէին տախտակամածին վրայ: Համոզելու ջանքեր եւ փաստաբանութիւն օգուտ չունէին: «Ո՛չ, ո՛չ», եւ «Չար տղայ» խօսքերը կ'ըսուէին, եւ յետոյ տղուն կողմէն բարկ ծիծաղ կամ յետին աստիճան անտարբերութիւն: Սկսայ վախնալ թէ տղան գիտէր որ չիտակ չէր ըրածը, եւ թէ այս դիտութիւնը եւս առաւել կ'աւելցնէր անոր չարամիտ հաճոյքը: Բայց ինչ ընելու էր: Բոլոր ճարտարամտութիւնս ի գործ դրի, բայց կարող չեղայ ետ կեցնել մանկիկս գիրքերէն: Պէ՛տք էր որ տեղի տայի քանի մը ամսուան մանկիկին, հարցուցի ես ինձի, ամէնալով որ իմ սկզբունքներս ապարդիւն ելան երբ փորձի զրուեցան: Յանկարծ հասարակ դատողութիւնը եկաւ օգնութեան: Տասը տասներկու անգամ փոքրիկ վհուկը ես քաշած էի կռուին վայրէն, բայց նորէն եւ նորէն կը սողոսկէր մեծ արագութեամբ առաջին առթիւ: Այնուհետեւ անվրդով մէկ կողմ դրի իմ սկզբունքներս եւ սիրուն մանկիկին ձեռքին ամուր մը դարկի: Տղեկը ասոր վրայ զարմանալով տիրութեամբ երեսն նայեցաւ: Իմ սիրտս ալ շատ կոտորեցաւ: Յետոյ փոխուեցաւ դէմքը, եւ արհամարհական նայուածք մը ձգելով որ իբր թէ կ'ըսէր, «Նորէն պիտի ընեմ», զարձեւալ յարձակեցաւ գիրքերուն վրայ: Նորէն զարկի ձեռքին: Կեկեկալ սկսաւ, յետոյ ծունկերուս վրայ առի գնաւ, խօսեցայ հետը եւ հանդարտեցուցի: Երբ վար դրի գնաւ, գիրքերը ալ եւս ապահով մնացին, չդպաւ անոնց: Յաջորդութիւնը շահեցայ, խորհեցայ եւ հառաչանք մը հանեցի, վասն զի յոգնեցայ գրգռուելուս պատճառաւ: Յաջորդութիւնը ձեռք բերած էի բայց ինչ մեծ դժուարութեամբ: Յայնժամ մտածեցի թէ մեր Երկնաւոր Հայրը հնազանդութիւն կը սորվեցնէ՝ մեզի այնպէս դժուարին եղանակներով՝ ինչպէս ես սորվեցուցի իմ մանկիկիս, եւ միթէրուեցայ: Այնուհետեւ երբ որ մանուկս կ'երթար դէպի գիրքերը՝ որոշ «Ո՛չ» մը կամ «Մայրիկը կը պատժէ» մը բաւական էր պահելու գնա անոնց դալչելէ: Պատերազմը պէտք էր ընել նորէն ուրիշ բաներու համար, այն է՝ կրակ խառնելու երկաթը եւ ունելին, պատկերատետրը (պաշտ) եւ դաշնակը: Բայց վեց շաբաթուան մէջ ամենայն ապահովութեամբ կրնայի տղաս տանիլ որ եւ իցէ տեղ, այնպիսի տեղեր ալ ուր փափուկ եւ մեծածախ կահ կարասի կը գտնուէին, վասն զի տղաս սորված էր հնազանդութեան մեծ դասը:

«Ինչպէս կը դասուս այս տղան», հարցուց ինձ բարեկամ մը երբ իր տնէն կը մեկնէի երկու օր տեւող այցելութիւնէ մը ետքը: «Շատ կը փափաքէի տեսնել ձեզ, պէտք է խոստովանիմ որ կը վարանէի երբ կը մտածէի տղին վրայ: Մօրաքեռաղջկանս փոքրիկ մանչը հոս կը գտնուէր ասկէ առաջ, եւ չեմ կրնար պատմել թէ քանի՛ բաներ արշտըկեց»:

«Մօրաքեռաղջիկդ երբեք պատժած է իր տղան», հարցուցի: «Ո՛հ, ո՛չ, ինչո՞ւ պատժէ: Ես անկարելի երեք տարեկան չկայ տղան» ժպտեցայ, եւ չզարմացայ որ նա այնքան նեղութիւններ կը կրէր:

Կը գտնուէին մայրեր որք կրնան խնայել դաւազանին առանց տղան աւելելու, կը գտնուէին տղայք որք իմինէս զիւրին կը կանաւարուէին, բայց շատին պէտք է պատիժ, եւ մայրը ո՛րչափ կանուխ սկսի պատիժը, այնքան քիչ պատժոյ պէտք կը կենայ: «Սպասէ մինչեւ որ տղան կարող ըլլայ հասկնալ», ըսուեցաւ ինձ կրկին եւ կրկին: Ո՛հ, ո՛վ կրնայ ըսել թէ տղայ մը ո՛րչափ կանուխ կրնայ հասկնալ ուղիղին եւ ծուռին տարբերութիւնը: Փորձառութիւնը սորվեցուցած է ինձ թէ եթէ մանուկ մը հնազանդութիւն կը սորվի քաշել սորվելէ առաջ, երկու տարեկան հասակին մէջ հնազանդութեան ունակութիւնը պէտք է հաստատուի, եւ այն ատեն պատիժ հաղիւ պէտք կ'ըլլայ: Այս օրերս երբ անդուսպ տղաք շատ կը գտնուէին, որոցմէ կը սոսկան թէ՛ հիւրընկալը եւ թէ՛ պանդոկապետը, ամէն մարդ պէտք է հնազանդեցնէ իր մանուկը ինչ դժուարութիւն ալ կրել հարկ ըլլայ: Անհարկի արգելքներ մի դնէք: Ամէն ջանք ըրէք անհնազանդութիւն արգելելու: Ուշադրութիւնը ուրիշ բաներու դարձուցէք: Երբեմն խուլ եւ կոյր եղէք փոքր եւ աննպատակ յանցանքներու: Խնայութեամբ պատժեցէք, յաճախ մի պատժէք: Բայց երբ իսկապէս հարկ է պատժել, երբեք զանց մի ընէք: Ինչպէս կրնանք ակնկալել որ մեր զաւակները հնազանդին Աստուծոյ պատուիրաններուն, եթէ անոնց չենք սորվեցնիր հնազանդութիւն:

ԽՈՒՂ ՀԱՄԱՐԵՐ

Կը թուի թէ խուլ համար անձանց պատշաճ դատարարութիւնը որուն անքան ուշադրութիւն կը տրուի մեր օրերուն մէջ, բազմապէս նոր ձեռնարկ մըն է: Հին ժամանակները երբ անոնք ապրելու կարգը կը դասուէին, բնականապէս թեթեւ եւ հարեւանցի ուշադրութիւն կը գրաւէին: Կ'երեւի թէ խուլ համբերուն խօսիլ սորվեցնելու առաջին ձեռնարկն ըրած է մարդասէր եկեղեցական մը ի Սպանիա աւելի քան երեք հարիւր տարի առաջ: Աստ եւ անդ նմանօրինակ ծառայութիւններ մատուցանելու ձեռք դարձուեցաւ Անգլիոյ մէջ աւելի քան հարիւր տարի յետոյ՝ բայց 1760ին էր որ առաջին անգամ այդպիսի պակասաւորաց համար դպրոց բացուեցաւ: Երբեք խուլները Պրէյտուտի ձեռքով: 1792ին Լոնտոն փոխադրուեցաւ այդ դպրոցը, եւ անոր տնօրէն կարգուեցաւ Պրէյտուտի մերձաւոր աղագականը, Տր. Ուաթսըն: «Նշաններով եւ ձեռքերով ձեւացած այբուբէնը տակաւ դրաւեցին խօսքին տեղը», կ'ըսեն յիշեալ հաստատութեան հոգաբարձուները: «Եւ այնպէս եղաւ որ Գաղղիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ աղագային զրուեցան կերպարանք առաւ այդօրինակ այբուբէնը՝ նշան եւ ձեռք: Մինչ ընդհակառակն Գերմանիոյ մէջ Հայնրիք գործածեց բերանայի (բերնոյ) հասկցնելու» զրուեցանք որ տակալին աղագային զրուեցան է ի Գերմանիա եւ այժմ կը տիրէ ամբողջ գերմանական պետութեան մէջ: Նշաններով եւ ձեռքով հասկցնելու ուսումը այժմ գլխաւորապէս ընդունելութիւն գտած է Միացեալ Նահանգաց մէջ: Թէպէտ բերանայի զրուեցան եւս բաւական կը յառաջդիմէ: Անգլիոյ մէջ խուլ համբերու Բերանայի Դաստիարակութեան Ընկերակցութիւնը հիմնուեցաւ Պառնուսի Մ. Ա. տը Ռոշիլտէ: Յիշեալ զրուեցանք հիմա որդեգրուած է ամբողջ Գաղղիոյ մէջ:

ՃՕ ԵՒ ՏԵՆ

Բերանացի դրութիւնը որդեգրուած է նաեւ Լոնտոնի Գործընկերութեան վարչութեան։ Արքեպիսկոպոս Գրեգորիոսը ներկայացուած հետաքրքրաշարժ մէկ իրողութիւնը սա էր որ չխօսուելէն յառաջ եկած թոքերու եւ բերնի անգործութիւնը խուլ համբերը ընդունակ ըրած է թոքային ախտերու։ Ուրիշ անձ մը կ'ըսէ թէ ուրիշ ախտեր ալ կրնան ծագիլ չխօսելէն, «Շնչառութեան գործարաններուն մարդանքը կը նպաստէ արեան թթուածին ընդունելուն եւ արեան շրջանին արագանալուն»։

Թէ՛ բերանացի եւ թէ՛ նշանացի դրութիւնը ունեցած են իրենց պաշտպանները, եւ հաւանականապէս առաւելութիւնը դերմանական մեթոտին կողմն է։ Բերանացի մեթոտն է շրթունքով խօսիլ եւ շրթունքով կարդալ։ Ուսուցիչը պարտին քաջամուտ ըլլալ եւ յարատեւող, եւ սիրել իրենց պաշտօնը։ Որովհետեւ գործը տաժանելի է, եւ ջիգերուն վնասակար, Գերմանացիք աւելի արական սեռէն կ'ընտրեն ուսուցիչները։ Կ'ըսուի թէ «Գերմանացիք կարեւորութիւն կու տան ուսուցչին զօրաւոր եւ քարձր ձայնին, վասն զի աշակերտը կը զգայ անոր կոկորդին մէջ տեղի ունեցող ճօճումները, եւ կը տեսնէ մկաններուն գործողութիւնը զոր կը ջանայ ընդօրինակել»։ Յաջողակ ուսուցիչը հարկ կը դառնէ հոգածու ըլլալ իր ձայնին ելեւէջներուն եւ եղանակին, իբր թէ պիտի կրթէ լսող աղայոց խումբ մը։ Կարեւոր են նաեւ ինչպէս դէմքի յարմարագոյն արտայայտութիւնը, նոյնպէս եւ զլիւր, ձեռաց, եւն, շարժումները։ Իտալիոյ մէջ ամենէն յաջողակ ուսուցիչներն են դթութեան եղբայրներ եւ դթութեան քոյրեր, որք մարդասիրաբար կ'աշխատին ընդհանրապէս առանց նիւթական վարձքի։ Հաւագոյն հեղինակութիւններէն ոմանք շատ եռանդով կը ջատագովեն բերանացի դրութիւնը, որու դէմ առարկութիւններէն մին է անոր շատ մեծածախ ըլլալը։ Նաեւ աւելի ուսուցիչներու պէտք ունի այդ դրութիւնը, եւ միշտ դժուարին է ստանալ անպիսիներ որք պատշաճապէս օժտեալ ըլլան յարմար յատկութեամբ։

Անգղիոյ եւ Ուելսի խուլ համբերուն թիւն է 13,293 կամ ընտելաց 1,748էն մէկը, եւ համեմատութիւնը չթուիր թէ կը տարբերի մէկ մարդահամարէն միւսը։ Խնդրոյս վերաբերեալ եղական իրողութիւն մը սա է որ խուլ համբեր եւ ապուշներ եւ խելագարներ աւելի բազմաթիւ են երկրին լեռնային մասանց մէջ քան ուրիշ տեղեր։ Միացեալ Նահանգաց եւ եւրոպական երկիրներու շատերուն մէջ խուլ համբերն այնքան ուշադրութեան առարկայ են որքան Մեծին Բրիտանիոյ մէջ։ Ի Գաղղիա այս կարգին պատկանող ընտելաց համագումարն է 20,000ի եւ 30,000ի մէջտեղ։ Այր մարդիկ կ'ինքնէ քիչ մը աւելի են։ Անոնց կրթութեան համար 67 հաստատութիւններ հիմնուած են, որոց միայն երկուքն թուականը կը սկսի անցեալ դարէն։ Այսպէս կը տեսնուի որ բազմապէս մօտ ժամանակներս տրուած է ուշադրութիւն այս կարգի դժբաղդ անձանց, Ի Գերմանիա անոնց համագումարն է հաւանականապէս իբր 30,000, Հայնրիքէ, բերանացի կրթութեան դրութեան հիմնադիրը, Լայպցիգի մէջ բացաւ խուլ համբերու կրթութեան առաջին հաստատութիւնը։ Հիմա գրեթէ հարիւր դպրոցներ կան Գերմանիոյ մէջ։

Ութ տարի տաժ Գանասա Սիթիի (Միացեալ Նահանգք) փողոցներուն մէջ ամէն օր կը տեսնուէին զոյգ մը ագնիւ, ձիւնի պէս ճերմակ ձիւն, այնքան նման իրարու որ միայն սուր աչք մը կրնար դանազանել մէկը միւսէն։ Կը վերաբերէին տուփերու մէջ միւս լեցնելու մեծ ընկերութեան մը, եւ մաի սայլ քաշելու տաժանելի աշխատութիւնը կ'ընէին։ Օր մը ջրհանկիրներու պետը տեսաւ զանոնք եւ զմայելով անոնց գեղեցկութեան եւ ուժեղութեան վրայ, գնեց քաղաքին համար։ Ձիւնն իսկոյն տարուեցան ուր որ անկ էր, եւ ենթարկուեցան այնպիսի կրթութեան որ ինչպէս մարդիկը նոյնպէս եւ ձիւնը կը կարողացնէ կատարել իրենց հրդեհ մարտը գործը։ Ամերիկայի բազմամարդութեան եւ վաճառականութեան մեծ կեդրոններուն մէջ։

Նշանաւոր աշակերտներ հանդիսացան, եւ շուտով սիրելի եղան ջրհանկրաց ամբողջ խումբին։ Իրենց համբաւը տարածուեցաւ բոլոր քաղաքին մէջ, եւ երբ երեւելի այցելուներ մօտ գտնուէին, ինչպէս Հ. Մ. Սթենլի եւ Միսիս Սթենլի եւ Լէյտի Սթենլի, անոնց ներկայացուելու տեսարաններէն մին էր անշուշտ ձոյի եւ Տէնի շուտով կառքին լծուելու գործողութիւնը։ Ի վերջոյ այս մարդանքն ի գործ կը դնէին յայտնապէս մարդէ սպասուած հանձարով եւ ճաշակով։ Այս գործողութիւնը կամ մարդանքը կը բաղկանար հետագայ մանրամասնութիւններէն. այն ինչ կը զարնուէր հրդեհ ծանուցանող զանգակը, առանց նախընթաց ազդարարութեան, անոնց պախուցները վար կ'իյնային երկարալանութեամբ, եւ իրենք իսկոյն յառաջ կը վազէին իրենց տեղերէն դէպի ջրհանկիր կառքը որ տասնեւհինգ քանոն ոտք հեռին կը կենար, կ'առնէին իրենց ճշգրիտ դիրքը մեքենային առջեւ եւ բարձրացած ձողին ներքեւ, եւ կը սպասուէին թուրքին։ Երբ զարնուէր իսկոյն, եւ այս ժամանակ վարիչը ձեռք կ'առնէ երասանակները, ջրհանկիրներն իրենց տեղերը կը գրաւեն, եւ կատաղի ոտովնով մը կազմածը դուրս կ'ելլէ իր յատուկ շէնքէն եւ զանգակներուն հնչիւնով եւ զօղանջիւններով կ'երթայ խոնկալ փողոցներուն մէջէն կամ գիշերուան լուսութեան մէջ։

Ազդարարութեան զանգակին հնչուելէն մինչեւ ճամբայ ելլելու միջոցը վերածուեցաւ չորս երկվայրկեանէ երեքի եւ ի վերջոյ երկուքի։ Այս զարմանալի երազութիւնը ձեռք բերելու մէջ զլիսաւոր դերը կը կատարեն ձօ եւ Տէն, վասն զի սովորաբար աւելի դժուար է ձիւնուն շուտով իրենց տեղերը գրաւել քան մարդոց կատարել իրենց դերը։ ձօ եւ Տէն ոչ միայն իրենց մեքենայի շէնքին մէջ կարող էին այսպիսի գործեր կատարելու, այլ նաեւ թատերաբեմին վրայ երբ ժամանակ ժամանակ կը խաղացուէր խաղ մը որու մէջ կը ձեւացուէր հրդեհի տագնապ եւ ջրհան մեքենայի ճամբայ հանուելու գործողութիւնը, յիշեալ ձիւնը հոն ալ կը կատարէին իրենց դերը ամենայն ընտանութեամբ, իրականութեան հանգամանք մը տալով, որ մէ միշտ մեծապէս ախորժ կը զգային Գանասա Սիթիի հանդիսատեսները։

Տարուէ տարի այս ձիւնն եղան զիւցազուններ շատ մը հրդեհներու մէջ, վասն զի անոնց արագաշարժութենէն, մտացիութե-

նէն եւ տոկունութենէն կախեալ էր հրդեհի դէմ տարուած յաղթութիւնը։ Հրդեհի սկզբնաւորութեան ատեն մէկ երկվայրկեանը անկէ ետքի քանի մը րոպէներ կ'արժէ։ Շարունակ ծառայութեան մէջ էին եւ յաճախ վտանգի մէջ, բոցերուն արագ ծաւալումը եւ ինկող պատերուն սաստիկ տաքութիւնը երեք արգելք չէին ըլլար անոնց գործին։ 1892ին բոլոր ամերիկեան քաղաքներուն հրշիջոցներու պետերը ժողով դուրմարեցին Գանասա Սիթիի մէջ, եւ հոն այս ձիւնն ունեցան զմայել քննադատներ որք կատարելապէս ճանչցան անոնց գործողութեան արժանիքը։ 1893ին Ամերիկա հրաւիրուեցաւ աշխարհիս ամէն կողմերէն Հրշիջոցներու Միջազգային մրցման հանդէսին որ տեղի ունեցաւ Սնդգիւի, եւ որոշուեցաւ որ Գանասա Սիթի ըլլայ Միացեալ Նահանգաց ներկայացուցչին հոն։

Մր. ձորձ Ս. Հէյլ, շատ տարի յիշեալ քաղաքին ջրհանկրաց պետը, հնարիչ է հրդեհ մարելու այժմեան լաւագոյն կազմածներէն շատին, որոց մէջ կը բովանդակին այն մասնաւոր կազմածները որ կարելի կ'ընեն ջրհան մեքենային արագ ճամբայ հանուելը իր պահուած տեղէն։ Իր տնօրինութեան ներքեւ իր ընտրելագոյն մարդոց մէկ խումբը եւ իր հնարած մեքենաներէն նմոյշներ զրկուեցան Ովիլիանսէն անդին. անոնց հետ գացին նաեւ ձօ եւ Տէն, ցուցնելու համար իրենց բրիտանացի ազգականներուն թէ Ամերիկայի ձիւնն ինչպէս կարող են ընել։ Երկար ճանապարհորդութիւնը կատարուեցաւ յաջողութեամբ, եւ ինչպէս Լոնտոնի մրցման հանդէսներուն նոյնպէս եւ Անգլիոյ քանի մը ուրիշ քաղաքներուն մէջ այս ճերմակ ձիւնը հիացուցին բոլոր հանգրստեսները իրենց արագաշարժութեամբ։ Լծուելու մրցումը տեւեց մէկ եւ երկու հինգերորդ երկվայրկեան, եւ երբ յիշուի թէ Անգլիական ձիւնը ամենէն արագ լծուելը կը տեւէր մէկ վայրկեան տասնեւեօթնուկէս երկվայրկեան, կը հասկցուի անոնց արագաշարժութեան գերազանցութիւնը։

Անմասն մարդկային բնաւորութեան՝ ձօ եւ Տէն երեք չէին գոռողանար իրենց այնքան պատիւ ընդունելուն եւ դասուելուն համար աշխարհիս բոլոր ձիւնուն գլուխը։ Բայց ճամբորդութենէն վերադարձին՝ օղջ բաւական աւրուած ըլլալով թէ՛ ձիւնը թէ՛ անոնց տէրերը ծովախտով բռնուեցան։ Անմասն ոչ սակաւ մարդոց, շատ ընկերասէր էին, եւ փոխանակ նեղանալու իրենց նեղութեան ատեն զիրենք զիտող հանդիսատեսներուն, յայտնապէս ուրախութիւն կը ցուցնէին երբ ջրհանկիրք իրենց շատ մօտ կը կենային որչափ կը ներէր իրենց պարագան, եւ կու տային ընտիր ուտելիքներ։ Երբ Գանասա Սիթի վերադարձան, իրենց արուեցաւ երկար պարապուրդ մը որուն շնորհիւ անգամ մ'ալ կանոնաւոր վիճակի մը հասան իրենց փորձանաւոր աշխատութեանց սկսելու համար։

Անցեալ դարուն գիշեր մը, երբ հրդեհի զիւցիլ մը վրայ կ'աճապարէին վազել հրդեհին վայրը եւ կ'անցնէին անկիւնէ մը, յանկարծ բախեցան կառքի մը։ Ձիւնը երկուքն ալ նետուեցան բաց կառքի մը նստարաններուն մէջ, եւ սպասեցին ազատուիլ իրենց նեղիչ վիճակէն, եւ միծապէս օգնեցին զիրենք ազատողներուն համբերութեամբ եւ խելացի շարժումներով, բայց տեսնուեցաւ որ ծանրապէս վնասուած

էին: Ճոյի ոտքին մէջ փայտի կտոր մը մտած էր, եւ թէպէտ նա լռիկ եւ հանդարտութեամբ համբերեց զայն հանելու ժամանակ զգացած ցաւին, վերքը չբուժուեցաւ հակառակ վիրաբոյժներուն բոլոր ճարտարութեան: Յերեկ եւ գիշեր ճոյի խնամ կը տարուէր ամենամեծ հոգածութեամբ: Անոր մարմնոյն ջերմութեան աստիճանը եւ բազմակերպ կը հսկուէր խնամով, եւ օրական թերթերը յաճախ լուրեր կը հրատարակէին անոր վիճակին վրայ: Բայց ամէն բան ի գուր: Քանի մը օրէն ծնօտը գոցուեցաւ, եւ ջրհանկերք չուզելով տեսնել իրենց բարեկամին եւ ընկերոջ չարչարանքները, ցաւով մնաց բարեաւ ըսին անոր, եւ օտարներու թողուցին զնա որ վերջ տան անոր թշուառութեան:

Միայն ձի մը, Այո՛, բայց ձօ եւ Տէն եւ ուրիշ քաղաքացի մէջ նոյն կացութիւնն ունեցող իրենց համբ եւ անբան աղբակիցները, պարտականութիւն ճանչնալու յօժարութեամբ, չոյտ պատրաստականութեամբ ամէն հրաւերի ժամանակ, ցերեկ կամ գիշեր, ամբան տաքին կամ ձմրան ցուրտին, կարող են ամէցնել շատ մարդիկ որք շատ մը նուազ բան կ'ընեն իրենց թոշակը եւ իրենց քաղաքացիացի երախտագիտութիւնն ընդունելու համար:

ՄԱՅՐԱՊԱՆ ԿԱԹ

Բանաւոր կը թուի ընդունիլ թէ բնական ուսուցում, որ մանկան կը տրուի անոր ծննդնէն սկսելով, չկրնար գերազանցուիլ, եւ արդարեւ առողջ մօր մը կաթը գերազոյն կը հանդիսանայ բոլոր արհեստական ուսուցանանքներուն վրայ: Այսու ամենայնիւ այն պայմանները որ կը սպասուին մօր մը կաթէն կատարելու ուսուցում մը ըլլալու համար, չեն գտնուիր անոր մէջ միշտ, եւ խնդիրը արժանի է բոլոր այն ուշադրութեան որ վերջերս կը տրուի անոր:

Նորածին մանկանց մարսողութեան մէջ շատ անկարգութիւններ կան որոց պատճառը կրնայ ըլլալ ուղղակի մօր կաթին մէկ թերութիւնը: Ամենէն ծանր չարիքը երբեք չէ սննդարար յատկութեանց անբաւականութիւնը: Այս յայտնի կ'ըլլայ մօրը առողջութեան ընդհանուր վիճակէն: Նոյն իսկ մանուկը մինչ կ'երեւի թէ քաջառողջ գործարաններ ունի, չուտով կը նիհարնայ եւ կը ամբողջի, որ յայտարար նշաններ են յամբ յամբ ծիրերու: Եթէ մօր տրուի յարմար սննդարար ուսուցում չուտով կը վերնայ դժուարութիւնը, եւ ահա մանուկն իսկոյն առողջութեան կողմը կը դառնայ:

Եթէ մանկան նեղութիւնը հակառակ պատճառէ յառաջ եկած է, այսինքն կաթին չափազանց զօրաւոր ըլլալէն, բանը այնքան զիւրաւ չճանչցուի, կաթը քանակութեամբ առատ եւ որակութեամբ հարուստ կ'ըլլայ, եւ սակայն զարմանքով կը տեսնուի որ մանուկը չգորանար: Թերեւս ի սկզբան փորհարութիւն կ'ունենայ, որ աւելի նեղիչ է վասն զի աւելի տեւական կ'ըլլայ, եւ որ չուտով կը խանգարէ մանկան առողջութիւնը: Չգտնուիլով զեղ մը որ աղիքներուն տայ իրենց բնական վիճակը: Վասն զի տկարութիւնը բոլորովին յառաջ եկած է ուսուցանին որակէն եւ քանակէն: Կաթը չափազանց իւղոտ կ'ըլլայ, չափազանց սնունդ կը պարունակէ:

Մանկան մը մարսողական գործարանը այնքան կը վնասուի չափազանց գործելէ որքան չափահասներունը: Մանուկը երթա-

լով կը տկարանայ, եւ ի վերջոյ կ'ընկնի շարունակող փորհարութեան, եւ հիւանդութեան պատճառը քիչ անգամ կը հասկցուի:

Եթէ մանուկը մարսողութեան մասին նեղութիւն կը կրէ, խնամով ստուգուելէ ետքը թէ գործարաններու հիւանդութիւնն չունի, ապա հոյժամբ եւ համարիլ թէ պատճառն է մօրը կաթը, եւ կանուխ բժշկի տանիլ զնա: Ընդհանրապէս այսպիսի պարագաներու մէջ բաւական է կանոնաւորել կերակրելու ժամանակները: Բայց մայրը երբեք պէտք չէ որ վարանի դադարիլ մանուկը զիցնելէ եթէ բժիշկներն այնպէս պատշաճ դատեն:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆ Ի ԶԻՆԱՍՏԱՆ

Չարմանալի է որ ատամնաբուժութեան կեղծ ակումներ զետեղուեալ ճիւղը յեւրոպայ եւ Ամերիկայ սկսելէն դարեր առաջ ի գործ կը դրուէր ի Զինաստան: Եղան մը սրունքի ոսկորէն կէս կամ երեք քառորդ մասնաշափ տրամագիծով բոլորակ մը կը կըտրուի, եւ դարձեալ ասկէ կը հանուի ակումներուն կարգը բերնին մէջ պարապ մնացած տեղը լիցնելու չափ մեծ հատուած մը: Յետոյ խարտոցով ոսկորի այդ հատուածին՝ փոխուելի ակումներուն ձեւը կը տրուի, եւ ասոր երկու ծայրերէն ծակուելով՝ պղինձ թելեր կ'անցունին այս ծակերէն, հաստաւորու համար զայն քովի ակումներուն: Արհեստական ակումները կը գործածուին մանաւանդ գեղեցիկ երեւնալու քան ծամելու համար, եւ որովհետեւ երեք չորս ակումայ գնդու ծախքը հազիւ 6 կամ 7 դասեկան է, տգեղութեան այսպիսի դարման մը ամենուն կարողութեան տակը կ'իյնայ:

Ճարտար եւ երեւելի ամերիկացի եւ անգլիացի ատամնաբոյժեր իրենց արհեստը կը գործեն չունիլ Գոնկ, Շանկայ, եւ ուրիշ քաղաքներ որ բաց են արտաքին վաճառականութեան, եւ օգնական կ'առնեն չինացի երիտասարդներ գործին մեքենական մասին մէջ իրենց օժանդակելու համար: Այս երիտասարդները որ նմանելու մասին նշանաւոր ցեղի մը կը պատկանին, չեն հեղափար նոյն իսկ ատամնաբոյժին կատարած գործին աւելի փափուկ մասերը սորվելու պատենութեանն օգուտ քաղելու: Այս երիտասարդներէն ոչ ոսկաւք յաջողած են ատամնաբուժութիւն ընկելու իրենց հայրենակցաց մէջ, եւ դուրսէն ընդունուած գործիքներու եւ նիւթերու չնորհիւ կը գերազանցեն իրենց բնիկ արհեստաւորներուն կոչտ եւ անգոհացուցիչ գործը եւ հետզհետէ կը գրաւեն անոնց տեղը: Տակաւին չունին բերնին հիւանդութիւնները դարմանելու հանձարը եւ ճարտարութիւնը որ արդիւնք է գիտական ծանօթութեանց, բայց այդ ալ պիտի ըլլայ ժամանակին:

Առ հասարակ կը հաւատացուի թէ փոտած ակումներուն ցաւին պատճառն են որդեր: Եւ այս ապացուցուած է կերպով մը որ բուն չինական է, եւ զոր քննեցին Տր. Ռոճըրս անուն ատամնաբոյժ մը ի Հոնկ Գոնկ եւ յօդուածագիրս Տր. Ճ. Կ. Բէր: Բնիկ ատամնաբոյժը չրթունքները ետեւ կը հրէ փայտէ բանալով մը (սպալտ) մինչ սուր գործիքով մը կը գործէ ցաւցող ակումային վրայ, մինչեւ որ հոսի թուք եւ արիւն: Ետոյ ճարտարութեամբ դարձնելով բանակը եւ անոր միւս ծայրը զնկելով բերնին մէջ, մէկ կողմը կցուած նուրը թուղթ մը կը թրջուի թուղթով, եւ այս թուղթին կը տրուի որդերու ձեւ որ կ'արձակուին եւ կը խառնուին

արիւնաշաղախ թուքին հետ: Վերաբուժի ունեւելքով մը մէկգի կ'առնուին անոնք եւ կը հանդարտի ցաւը:

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

Նոր Զելանտիոյ Օքլանտ քաղաքին մէջ մենաշնորհ մը տրուած է կէտ ձուկեր բռնելու ունեւելի մը հնարչին: Ունեւելին ծակերէն կրնայ անցնիլ հորթ մը: Կըսուի թէ ունեւելին արդէն սկսած է գործածուիլ մեծ յաջողութեամբ:

—Անցեալ 1893 տարւոյն մէջ Փարիզու բնակիչք կերան 21,291 ձի, 229 էջ եւ 40 ջորի: Գաղղիոյ մայրաքաղաքին վաճառանոցներուն մէջ ծախուած այսօրինակ միսին համադրումար քանակութիւնն է կըսուի թուով 3½ միլիոն քաշ:

—Լաւ չորցուած ատաղձը քիչ ենթակայ է փտելու չոր միջնորոտի ներգործութեան տակ, եւ անփուտ կը մնայ շատ երկար ժամանակ երբ կը պահուի ջուրի մէջ՝ բոլորովին ընկղմած: Հին Լոնտոնեան կամուրջին ցիցերը որ 800 տարի առաջ միտուած էին, լաւ վիճակի մէջ կը գտնուէին երբ նոր կամուրջը կառուցուեցաւ 1859ին: Եւ այն ցիցերը որ յամի Տեառն 105ին ծառայեցին Դանուրի վրայ ձգուած Տրայիանոսեան կամուրջին, կ'ըսուի թէ ցարդ կը տեսնուին երբ ջուրը ցածնայ:

—Հարաւային Ամերիկայի մըջիւնները երեք մղոն երկայնութեամբ փապուղի մը չինած են: Մարդիկ մըջիւններուն այս գործին չափ բաղադատաբար մեծ գործ մը ըրած կ'ըլլան եթէ Ատլանտեան Ովկիանոսին ներքեւէն Նիւ Եորքէ Լոնտոն փապուղի մը չինեն:

—Առաջարկուած է ամերիկեան քաղաքներուն եւ մեծ աւաններուն մէջ յարմար վայրեր կանգնել ուր տարափոխիկ հիւանդութիւն ունեցող մը այցելելէ անմիջապէս ետքը, եւ ուրիշ այցելութիւններ կատարելէ առաջ բժիշկներ երթան հակաանիսուելու համար:

—Մ. Լայոնի եւրոպական վիճակագրութեան քննութեան արդիւնքը կը ցուցնեն թէ հիւժախտը ամենէն շատ կը պատահի նստողական կեանք անցնող անձանց մէջ: Եւ թէ բացօդեայ բնակութիւն կամ աշխատութիւն ունեցողները գրեթէ բոլորովին զերծ են անկէ: Ուրիշ տեսակէտէ մը նայելով, կը թուի թէ հիւժախտը քաղաքներու եւ աւաններու մէջ արագ կ'աճի բնակչաց բազմանալուն հետ:

—Եգիպտոսի հին Մեմփիս քաղաքին բուք գերէն մէկուն մօտ կատարուած պեղումներէն վերջերս հանուած գոհարեղէնները ոսկի եւ թանկագին քարեր բանելու մասին կը ներկայացնեն այնքան հանձար որքան կայ հիմա, թէպէտ այդ գտնուած բաները ասկէ 4,300 տարի առաջ չինուած են: Ամեթիստի եւ սարդիոնի վրայ փորագրուած պատկերները ընտիր եւ անգամազննապէս ուղիղ են:

—Տիկին Թէորէ, Գանատայի Սթ. Ժընէ-վիէլ քաղաքին մէջ, հինգ տարուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով երեք զաւակը մէկէն ծնած է մօտերս: Ասոնցմէ զատ երեք զոյգ երկուորեակներ ունի, եւ ընդ ամենայն՝ 17 զաւակ: Ինք 30 տարեկան է:

—Իտալացիք Թիւրինի մէջ հիմնած են ջուրի գորութեան երկարականութիւն արտադրող գործարան մը, որոյ միջոցաւ 2,000 ձիու ոյժ պիտի հաղորդեն ի Հոմ տասնեւութ մղոն հեռի: Քամիանայի վրայէ

պիտի անցնի հաղորդիչ ելեկտրական թե-
լը: Հոռոմայ փողոցները յայնժամ պիտի
լուսաւորուին ելեկտրականութեամբ:

—Հաշիւ եղած է որ երկրագունտիս վրայ
վայրկեանը 68 մահ կը պատահի, օրը՝ 97,790,
եւ տարին՝ 35,717,790: Իսկ ծնունդ՝ վայր-
կեանը 70, օրը 100,800, եւ տարին 36,817,
200, տարին համարելով 265½ օր:

—Փարիզու Դիտարանին լուսանկարիչ-
ները նոր աւարտած են Գիտութեանց ձե-
մարանին համար լուսնին ցարդ երեք պատ-
րաստուածներուն ամենէն մաքուր լուսա-
նկարը: Լուսնին մակերեսին լուսանկարն
հանած են հատուած հատուած, որք իրարու
քով բերուելով հինգ ոտք տրամագծով մեծ
պատկեր մը կը ձեւացնեն: Գործն այնքան
կատարեալ է որ քաղաքներ, անտառներ, եւ
գետեր պիտի նշմարուէին եթէ դոյութիւն
ուսննային հոն:

—Մ. Պէթլէն, գաղղիացի երեւելի քի-
միագետը, երկրաչափներու յաջորդ սերուն-
դին ուշադրութեան կը յանձնէ արեւուն
տաքութիւնը կամ երկրագունտիս կեդրո-
նական ջերմութիւնը, զորս կը թելադրէ
գործածել հանքածուխի տեղը իրեւ աղբիւր
զօրութեան: Երեք կամ չորս հազարամիլթր
խորութեամբ հոր մը փորել վեր չէ այժմու
եւ մանաւանդ ապագայ երկրաչափներուն
կարողութենէն: Այսչափ խորութեանց մէջ
ջուրին ջերմութիւնն է 160էն մինչեւ 200
աստիճան (Հ.) որ կարող է զօրութիւն հա-
զորդել որ եւ իցէ թուով մեքենաներու:
Այս զօրութիւնը կրնայ յօգուտ գործածուիլ
երկրագունտիս որ եւ իցէ կողմը: Եւ հազա-
րաւոր տարիներ պէտք է անցնին մինչեւ որ
զօրութեան այս միջերը զգալապէս նուա-
զելու նշան ցուցնէ:

—Մեծ սխալ է փաթաթէսը կեղեւել եփելէ
առաջ: Անոր կեղեւը բոլոր բշկական ար-
մատներուն կեղեւին նման, ամենէն սննդա-
բար մասն է: Խորոված փաթաթէսը աւելի
սննդարար է քան ուրիշ որ եւ իցէ եղա-
նակով պատրաստուածը, վասն զի անոր
պատուական մետաղային աղբը կը հալին
կեղեւին թաղանթին միջոցաւ: Եթէ կեղեւը
հանել ուզուի՝ պէտք է խորտուբորտ լաթով
մը շիւղ փաթաթէսը, եւ այսպէս կը պահ-
պանուի անոր ճշմարիտ կեղեւը:

—Ըստ Պէթլէն Մէրիէլ շքեւի, Տր.
Թրոյցքի գտած է որ թարմ եւ չկտրուած
հացը չպարունակեր Բէրլին, վասն զի հացն
եփելու հարկաւոր տաքութիւնը բաւա-
կան է զանոնք բոլորն ալ սպաննելու: Եւ
սակայն հազիւ թէ հացը կը կտրուի եւ
կը դրուի մէկ կողմ առանց ծածկուելու,
ոչ միայն անխնայ, այլ՝ անսակար Բէրլին-
ներ ալ կու գան անոր մէջ լաւ սնունդ
փնտռել: Զերմակ կամ ցորենի ալիւրէ հացը
աւելի աղէկ սնունդ կը մատակարարէ ա-
նոնց քան սեւ կամ հաճարէ հացը, վասն
զի այս վերջինը կը պարունակէ աւելի թթու
որ կը սպաննէ Բէրլինները:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՏԱՐԵՎԱՆ ՔԱՐՈՋ

Հոկտ. 14ի կիրակին, կէս օրէն ետեւ,
Պայպըլ Հաւասի մատրան մէջ տեղի ունե-
ցաւ Սովորական աղօթքի տարեկան ընդհա-
նուր ժողովը: Հակառակ անձրեւին սրահը
ամբողջովին լեցուած էր, մեծաւ մասամբ
լուսաւորչական բարեկամներով: Փրոֆ. Յա-
կոբոս էֆ. ձէճիղեան խօսեցաւ տարեկան

քարոզը, որուն յոյժ համառօտ պարունա-
կութիւնը պիտի ջանամ տալ:

Քարոզին բնարանն էր, «Իմաստութիւնը
ծախու առնելու գինը ինչ օգուտ ունի յի-
մարին ձեռքը, որովհետեւ խելք չունի»
Առակ. Ժ. 16:

Երբեմն մարդու մը համար, որուն ձեռքը
յանակնկալս մեծ հարստութիւն կ'անցնի՝
կ'ըսէք, ով գիտէ ինչպէս պիտի գործածէ
զայն, մեղք ստակին: Եւ յաճախ իրաւունք
ալ կ'ունենաք: Կը տեսնէք որ անոր մէկ
մասը կը վատնէ զուարճութեանց մէջ, մէկ
մասը կը յատկացնէ հրապուրիչ բայց իրա-
պէս չա՛հ չեբրող գործի մը, մէկ մասով ալ
կը կանգնէ փառաւոր շէնք մը: Եւ քիչ մը
վերջը ձեռքը բա՛ն չմնար: «Երանի՛ թէ իմ
ըլլային այդ ոսկիները,» կ'ըսէք, «ո՛հ, ինչե՛ր
պիտի ընէի անոնցմով:» Սակայն ես կ'ըսեմ
թէ ամենայն հաւանականութեամբ այս յի-
մարին պէս շուտով պիտի փճացնէ՛ք զա-
նոնք, պիտի չգիտնայիք անոնց յարգը:
Արդէն իսկ ձեր ձեռքը գտնուած հարստու-
թեան, որ միլիոնաւոր, երկիւրիոնաւոր ոսկի-
ներէ աւելի արժէք ունի, յարգը չէք գիտեր:
Երբ կը նայիք մուրացիկին աղտոտ եւ պատա-
ռատուն հանդերձներուն, խրտչելի դէմքին
որ կը յայտնէ վիշտ, ամօթ, անյուսութիւն,
բոլորովին անպիտան կը կոչէք զնա: Սա-
կայն բան մը չա՛րժեր նա: Դրէք կշիռքին
մէկ նժարին մէջ Կրեսոսի մը կամ Ռոջիլտի
մը ամբողջ հարստութիւնը, աշխարհի բո-
լոր գանձերը, եւ միւսին մէջ այդ մուրա-
ցիկը, եւ առաջինները երբեք պիտի չհա-
ւասարին վերջնոյն: Մուրացիկին տգեղ
պատեանին մէջ կայ անգին գանձ մը: Դա-
ցէք ըսէք ճամբուն եղբրքը տիղմին մէջ
նստող այդ աղտոտ, վեր նայելու ամօցող, կաղ
կամ կոյր, ծնած ըլլալուն զղջացող մուրա-
ցիկին թէ ինք աւելի մեծ եւ փառաւոր է քան
երկինք մէջ շողշողացող լուսաւորները, ունի
իբրեւ ժողովրդութիւն յաւիտեանական երա-
նութիւն, եւ աստուածային բնութիւն, եւ
նա պիտի ոգեւորի: Մուրացիկին այսպէս
մեծ ըլլալը չի ցուցներ պայծառաբար ձեր
մեծութիւնը: Ձեր ձեռքն ունիք անգին
գանձ մը — ձեր անմահ հոգին, անհուն
կարողութիւններն ու փափաքները, աստ-
ուածային բնութիւն — եւ տակաւին կը
ցանկաք անարգ ոսկիին: Ո՛հ, ճանչցէ՛ք թէ
«գուք աստուածներ էք»:

Այս մեր անգին գանձէն զատ, մեղ յանձ-
նուած են երկու գիրք: Մին տիեզերքին
չափ մեծ էջեր ունի, կը խօսի մեզ ամէն
ժամանակ եւ ամէն տեղ — Բնութեան
գիրքը: Եթէ իմանայիք թէ այսինչ օրը,
այսինչ տեղը Դիմութենէս մը կամ Կիկերոն
մը պիտի ատենաբանէ, մեծ երգիչ մը պիտի
երգէ, կամ Այվազովսքի մը պիտի խօսի իր
նկարներով՝ անմիջապէս հոն պիտի վա-
ղէինք: Սակայն, յաւիտեանական Աստուածը
մեղ հետ կը խօսի անուշիկ ծաղիկներով,
վսեմ լեռներով, փայլիլուն երկինքով, գո-
ռացող ովկէանով, մանկան գեղեցիկ դէմ-
քով, եւ մեր հոգը չէ: Ո՛հ, մտիկ ըրէ՛ք
Բնութեան խօսքերուն եւ ձեր անձերը զար-
գացուցէ՛ք ու բարձրացուցէ՛ք: Միւս գիրքն
է Աստուածաշուկն: Աստուած ասով ուղ-
ղակի կը խօսի մեզ հետ, մինչ Բնութեան
գիրքով՝ անուղղակի: Անտարբեր չլինանք
երբ կը խօսի մեզ ուրախաբար, գեղեցիկ,
կենաց խօսքեր, այլ յօգուտ գործածենք
զայն: Չընենք յիմարական հարցումներ,
եւ չզրկենք զմեզ անոնց օրհնութիւններէն:
Ենթադրենք թէ մարդ մը ծովը իյնար, եւ

փոխանակ բռնելու իրեն նետուած չուանը՝
կենար եւ ինքնին հարցնէր, Ինչպէս հոս
ինկայ. որո՞ւնն է յանցանքը. ինչ է որ
կը դողացնէ զիս. ինչ նիւթերէ կազմուած է
ջուրը, եւն., եւն., եւն., եւ հետզհետէ ըն-
կըղմէր՝ պիտի չըսէի՞նք անոր, Մարդ, նախ
անձդ ազատէ, եւ յետոյ ըրէ՛ այդ հարցում-
ները: Ծիշդ այս բանը կ'ընեն մեղմէ ումա՞ք,
եւ անձերնին ամենէն խելացի համարողները:
Կ'ընդունին թէ թշուառ ծնած են, եւ ընդ-
հանրապէս նաեւ թէ Աստուածաշուկն կա-
րող է զիրենք ազատել այդ թշուառութենէն:
Սակայն փոխանակ անոր պատուէրներուն
հնազանդելու եւ իրենք զիրենք ազատելու
թշուառութենէն որուն ենթակայ են, վե-
րոյշեալ յիմարին պէս կը հարցնեն, Ինչպէս
պատահեցաւ որ ես այսպէս թշուառ եմ.
որո՞ւնն է յանցանքը. Աստուած ինչպէս
կրնայ խօսիլ մեզ հետ այս գիրքով. քանի՞
տարուան հնութիւն ունի այդ գիրքը. եւն.,
եւն., եւն.: Մարդ ինքնաբերաբար չը՞սեր,
Բարեկամ, նախ անձդ ազատէ, եւ յետոյ
ըրէ՛ այդ հարցումները:

Տար Աստուած որ ճանչնայիք մեր ան-
գին գանձին — անհուն փափաքներուն ու
կարողութեանց, անմահ հոգիին, փառաւոր
ճակատագրին, աստուածային բնութեան —
յարգը. ականջ կախէինք Բնութեան գիր-
քին եւ մանաւանդ Յաւիտեանական գիրքին,
Աստուածաշուկնին, խօսքերուն. նետուէինք
Յիսուսի բաց բազուկներուն մէջ եւ հոն
գտնէինք հանգստութիւն:

Յ. Ս. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ՁԵՌՆ

Բազում նկատումներով շօշափման գոր-
ծարանն որ մարմնացեալ է ի ձեռքին՝ ամե-
նէն զարմանալին է զգայարանաց: Միւս
զգացմանց գործարանները կրաւորական են.
միայն շօշափման գործարանն է որ աղատ
կը գործէ: Աչքը, ականջը եւ ռնդունքը
միայն բաց կը մնան. լոյսը, ձայնը ու հո-
տերը կը մտնեն անոնց մէջ, եւ մենք
կը ստիպուինք յակամայս տեսնել, լսել եւ
հոտոտել. իսկ ձեռքը կ'ընտրէ առարկան
որուն պիտի հպի, եւ կը մերձենայ անոր
որմէ կ'ախորժի: Կը հեռանայ այն բաներէն
զոր կ'ատէ եւ կ'երկնայ այն բաներուն
որոցմէ կ'ախորժի. չնամիր աչքին որ շատ
անգամ պշուցեալ կը գիտէ անուշի տեսա-
բան մը եւ կարող չէ դառնալ անտի. չէ
նման եւ ականջին որ չէ կարող խոյս տալ
զինքն անհանդիստ ընող անախորժ ձայնե-
րէն, եւ ռնդանց՝ որ չէ կարող պաշտպանել
զինքն ատելի գարշահոտութենէ: Բաց աստի,
ոչ թէ միայն իր անձնական պիտոյքը կը հո-
գայ, այլ երբ միւս զգայութեանց գործա-
րանը անգործութեան մատնուած են, անոնց
պաշտօնը իր վրայ կ'աւնէ: Կոյր մարդուն
ձեռքը իբրեւ աչք կ'առաջնորդէ անոր՝ փո-
ղոցներէն եւ ապահովութեամբ կը տանի
զնա ամեն շաւիղներէ. կը նայի բարեկամաց
երեսին եւ կը յայտնէ թէ որո՞ց գլխից
դէմքերը կը հային իւր վրայ՝ դրբեր կ'ըն-
թեռնու եւ կը փութացնէ երկար ժամերը
իր լոթի ընթերցմամբ:

Ձեռքը նոյնչափ յօժարութեամբ կը ծա-
ռայէ խուլին. եւ, երբ լեզուն համր է եւ
ականջներ դադրած են լսելէ, իւր մատները
կը խօսին ճարտարութեամբ. եւ կարող կ'ընէ
զինքը լսող ականջին կարեւոր պաշտօնը
լեցնելու: Նաեւ բոլոր միւս զգայութեանց
գործարանք, մինչեւ իսկ իրենց ամենա-
նուրը կատարելութեան մէջ, ձեռքին պար-

տական են իրենց կարողութեանց յաւելման եւ բարձրացման համար: Նա կը չինէ աչքին համար իր օրինակը, եւ այսպէս կը չնորէ նմա զիտակ մը որով նա կը յածի աստղերուն մէջ, եւ ուրիշ մի օրինակով կը կազմէ եւ կը պարզեւէ նմա խոշորացոյց մը եւ անով կը մտնէ դարմանալեաց աչքաբնի մը մէջ: Նա կը կազմակերպէ ականջին համար գործիքներ որով կը իրթուի այն, մինչեւ ի կատարելութիւն: Նա կը քաղէ ռնգանց համար այն ծաղիկը զոր կը բաղձայ հոտոտել, եւ կը թորեցնէ անոյ թոյլերն որոց անձկաւ կը տենչայ: Իսկ լեզուն, եթէ չունենար ձեռքն իրեն օգնական, պիտի հրաժարէր իր գահէն իբր Տէր ճաշակման զգայութեան: Համառօտիւ, շօշափման գործարանն սպասարկուն է իր բոլոր քոյր զգայարանաց, եւ առանց որ եւ է բառախաղութեան կրնանք ըսել թէ նա ազատին մըն է նոցա: Եւ եթէ ձեռքն այսպէս ճօն կերպով կը ծառայէ մարմնին, ոչ նուազ տղաւորութիւն կը ներգործէ մարդկային մտաց եւ հոգւոյն, կամաց եւ զօրութեանն վրայ: Տուր անոր արօք մը եւ պիտի հերկէ քեզ համար: Եւ պիտի հարկանէ քեզ համար: Գրիչ մը եւ քու կողմանէդ պիտի ջատագովէ դքեզ, պիտի պաղատի քեզ համար:

Ինչ պիտի չընէ նա, ինչ ըրած չէ նա մինչեւ ցարդ: Ծոգեմեքեանայն լոկ մեծագոյն ձեռք մըն է, իրմէն շինուած, իր կարողութիւնը ընդարձակելու համար: Ելեկտրական հեռագիրը միայն փոքրիկ ձեռքին համար իրմէն յօրինուած երկարագոյն գրիչ մըն է: Բոլոր մեր անոնի թնդանօթները եւ ուրիշ պատեհազմական զէնքերը, որք մեծ յաջողակութեամբ կը գործածուին հիմա, ուրիշ բան չեն այլ լոկ կայինին ձեռքն են լաւ եւս խոշորացած, զօրացած եւ աւելի արիւնշաղախեալ: Սակայն ինչ են նաւը, երկաթուղին, փարոսը կամ պալատը: Ինչ են արդարեւ ամբողջ քաղաք մը, բոլոր երկրադնտին քաղաքաց կազմակերպութիւնը, ամբողջ երկրագունտն իսկ մինչեւ հոն ուր մարդկային ձեռքն փոխակերպած է զայն: Ոչ այլ ինչ բայց եթէ հսկայ ձեռքին գործը:

Երբ ես կը խորհիմ այն ամեն բաներուն վրայ զոր մարդկային ձեռքը գործած է, այն օրէն երբ եւայ երկնցուց իւր մեղապարտ ձեռքը՝ փրցունելու համար արգիլեալ ծառոյն պտուղէն մինչեւ այն խաւար ժամին երբ աշխարհի մեղքը վերցնող Գառնուկին փեռնկեալ ձեռքը դամուեցաւ ամօթալիբ, անիծեալ փայտին վրայ, յայնժամ կը վերցնեմ ձեռքս եւ հիացմամբ եւ անով կը նայիմ անոր: Ով ձեռք, ինչ գործիք մ'ես դու բարեւոյ: Ինչ գործիք մ'ես դու չարեաց: Զօրն ողջոյն չես թուլանար գործելէ:

Չկայ գործիք մը զոր նա չկարենայ վարել եւ իւր գործելու պահուն չկայ ժամ մը երբ առանց գործիքի լինի: Սղոց մը կայ աստղաձագործին ձեռքին համար, կռան մը դարբնոյն ձեռքին համար, արօք մը երկրագործին ձեռքին համար, բրիչ մը հանքագործին ձեռքին, թիակ մը նաւաստուոյն ձեռքին, վրձին մը նկարչին ձեռքին, գրիչ մը բանաստեղծին ձեռքին եւ ասեղ մը կանանց ձեռքին համար:

Եթէ սոցա կամ նմաններէն եւ ոչ մին կը յարմարի մեզ, չարագործին շղթայն պիտի կապէ մեր դաստակն, եւ մեր ձեռքը պիտի լինի բանտարկեալին երկաթեայ ա-

նուրը: Բանդի ամեն փափաքող մարդու եւ կնոջ համար գործիք մը կայ զոր պարտի գործածել սորովի: Սա է իմաստուն պատուէրը: «Ձեռքդ ինչ որ գտնէ ընելու, բոլոր ուժովդ ըրէ:»

(Արդեւեմէ)

ՅՈՎՍԵՓ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կ. պոլիս

ՀԱՄԱՅՈՒՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԵՒ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԵԱՅ

Ինչ կարգի անձանց որ Բողոքական եկեղեցին կը մատակարարէ Տէրունական Ընթրիք, նոյն կարգի անձանց չը մատակարարեն Հայկական եկեղեցին, գուցէ անկէջ աւելի խստապահանջ է այս մասին:

«Մի՛ դը յերեխայից՝ մի՛ դը ի թերահաւատից՝ եւ մի՛ դը յապաշխարողաց եւ յանմաքրից մերձեցի յաստուածային խորհուրդ:» Ինչպէս թերահաւատին արդիւնած է մօտենալ Տէրունական Սեղանին՝ նոյնպէս արդիւնած է անապաշխարողին, ինչպէս անապաշխարողին՝ նոյնպէս անմաքուր սրտով եկողին: Սա կարգի անձանցմէ եւ ոչ մէկը կարող է մօտենալ Սուրբ Սեղանին, եթէ եկեղեցին կամ մանաւանդ եկեղեցւոյ պաշտօնեայն մեծ արթնութեամբ եւ զգուշութեամբ կը հսկէ որ այդպիսի մարդիկ չլինի թէ սկրուելով ներս մտնեն եւ հաւորդուին:

Մարդիկ, այս բարձրաձայն զգուշութիւնը իրենց ականջներով լսելէն յետոյ դարձեալ կը ջանան որ ձեռք երկնցունեն Տէրոջը Սեղանին եւ իբրեւ հաղորդական անդամներ առնեն այն հացէն եւ ըմպեն այն գաւաթէն: Ընդհանրապէս գայթակղած անձինք աւ փրճակին կը հասնին: Գայթակղութիւն հաւրուստներէն եւ գայթակղութիւն իմաստուններէն կու գայ ասոնց վերայ, եւ ուստի կարողութիւն չունին դիմանալու: Ոչ հարուստ կարգի անձինք եւ ոչ եւս իմաստուն կարգի անձինք կրնան այնչափ խոնարհիլ եւ այնչափ նուաստանալ որ ապաշխարեն:

Ապաշխարութիւն պարզ եւ աղքատ կարգի անձանց բաժինը կը մնայ: Պարզ եւ աղքատ անձինք երբ կը տեսնեն եւ կը դիտեն որ Քրիստոնէութիւն հաւրուստներուն եւ իմաստուններուն կրօնք չէ, այլ միայն աղքատաց, ծառայից եւ անուս անձանց կրօնք է, անոնք ալ կը թուին եւ կը պաղին իրենց ունեցած եռանդէն եւ փափաքէն:

Բանի որ «մի՛ դը յապաշխարողաց եւ յանմաքրից» բարձրաձայն արդեւական հրամանն իր զօրութիւնն եւ ազդեցութիւնն անկարող է բանեցնել, այլ ընդհակառակն թերահաւատներ եւ անմաքուր անձինք կ'իշխեն եւ կը տիրեն եկեղեցւոյ մէջ, եկեղեցւոյն ուրիշ բան չմնար, այլ ողբ, սուգ, լաց, եւ մորմոքում սրտի մինչեւ որ խաչեալէն իր պատասխանը առնէ:

Նիկոմիդիա

ԻՆՁՈՒ ԶԵՆՔ ՊԱՇԵՐ ԵԱՐԱՅԸ

(Թարգմանիկ Լարգանտա)

Այս օրերս քանի մը եղբայրներ կը վարդապետեն թէ բոլոր քրիստոնէից պարտքն է շաբաթը սուրբ պահել, եւ կը ջանան հետագայ փաստերով հաստատել իրենց այս վարդապետութիւնը: Նախ, Հին կտակարանը կը բաժնեն երկու մասի: Մին, այսինքն Տաճարանեան, կը կոչեն «բարոյական օրէնք», եւ մնացեալ բոլոր օրէնքները՝ «ծիսական օրէնք»: Յետոյ կ'ըսեն թէ ծիսական օրէնքը Քրիստոսով խափանուեցաւ եւ միայն բարոյական օրէնքը կը մնայ եւ պիտի մնայ: Եւ որովհետեւ շաբաթը սուրբ պահելու պատուէրը Տաճարանեային մէջ կը գտնուի, կը հետեցնեն թէ ամէն քրիստոնէի պարտքն է հնազանդիլ այդ պատուէրին: Այս կարծիքն հաստատութիւն կը դառնէ նաեւ սա իրողութենէն թէ Տէրն մեր եւ առաքեալները սուրբ պահեցին շաբաթը: Եւ, կարծելով թէ Քրիստոնէական եկեղեցին սկսաւ կիրակին սուրբ պահել կոստանդնուսի հրամանաւ (յամի Տեառն 325) եւ պապերուն ազդեցութեամբ, սրբաշան պարտականութիւն կը համարեն բողոքել այդ յաւելեալ պատուէրին դէմ:

Արդ, նկատողութեան առնենք նախ այն յարաբերութիւնը զոր հրէական օրէնքներն ունին Քրիստոնէութեան հետ: Այս առթիւ պէտք է միտ դընել սա խնդիրներուն. 1. Տաճարանեային եւ մեր օրէնքներուն միջեւ խոր դիմում Գրոյ համայն վարդապետութեան չէ: Իրօք շատ անգամ դրուած է այդ խորքը մանաւանդ շատ բողոքական հեղինակներ ալ ընդունած են զայդ եւ պնդած են թէ Տաճարանեային ազդեցութիւնը մնայուն է, բայց միւս օրէնքները եւ կանոնները ջնջուած են Քրիստոսով: Շաբաթապահներուն բոլոր փաստերը այս կարծիքին վրայ հիմնուած են: Սակայն Սուրբ Գիրքը չընդունիր այսպիսի զանաղանութիւն կամ խտիր: Սուրբ Գիրքը նոյն կարեւորութիւնը կու տայ այս երկու կարգ օրէնքներուն, եւ օրէնք բառով կը յայտնէ Հին Տաճարանեային բոլոր կանոնները: Հին կաթողիկոսական միջոց այդպիսի խոր: Արդարեւ Տէրն անձամբ տուաւ Տաճարանեան Սինա լեռնէն (Եւ. Ի. 1), ինքն անձամբ գրեց զայն քարէ տախտակներու վրայ (Եւ. Ի. 12), եւ այն տախտակները գրին ուխտի տապանակին մէջ (Բ. Օր. Ժ. 5), իսկ միւս պատուէրները Մովսէս հաղորդեց (Եւ. Ի. 22) եւ գիրքի մը մէջ գրելով ուխտի տապանակին քով գրին (Բ. Օր. Լ. 24—26): Սակայն այս բաները այս երկու կարգ օրէնքներն իրարմէ զանաղանելու համար չեղան: Վասն զի եթէ Ժողովուրդը կարող ըլլար տանիլ, Ստուած անձամբ պիտի տար Սինա լեռնէն միւս պատուէրները ինչպէս տուաւ Տաճարանեան. սակայն Ժողովուրդեան խնդրանք Տէրը հաճեցաւ Մովսէսի ձեռամբ հաղորդել միւս պատուէրները (Եւ. Ի. 18—21, Բ. Օր. Ե. 23—31): Դարձեալ, Եւ. Ի. 12 համարէն դատելով, Տաճարանեային հետ միւս օրէնքները եւ պատուիրաններն ալ Ստուած իր ձեռամբ գրեց եւ Մովսէսի յանձնեց: Քարէ տախտակները ուխտի տապան-

ուի մեղի, և կամ կ'ըլլայ մեր մէջ իբրև կենաց սկզբունք զորով զօրութիւն մը և ուստի իբրև ներքին քաջաբեր մը: Օրէնքին այս երկու հանգամանքն ալ կը տեսնենք Սուրբ Գրոյ մէջ: Սինա լեռնէն արուած օրէնքը զօրութեամբ և սոսկալի կերպով արուեցաւ, տախտակներու և գիրքի վրայ գրուեցաւ և կարգ մը խոստումներով և սպառնալիքներով յանձնուեցաւ խորայն ժողովրդեան (Եւ. ԺԺ. 16—23, ԻԳ. 3—8, Բ. Օր. ԻԸ.): Սակայն Տէրը երեմիայի բերանով ուրիշ գրութիւն մը կը յայտնէ (Երեմ. ԼԱ. 31—34) այնպէս որ օրէնքը արտաքին պիտի չըլլայ, այլ ներքին: Ս. զազաւարը կը կըրկնուի նաեւ Նոր կտակարանին մէջ (Յովհ. Գ. 22, 23, Բ. Կոր. Գ. 3—17, Կող. Ա. 29, Գաղ. Բ. 20): Երբ ուշադրութեամբ նայինք այս երկու տեսակ ազդեցութիւններուն, կը տեսնենք թէ արտաքին ազդեցութիւնը զրին կը վերաբերի, իսկ ներքին ազդեցութիւնը օրէնքին հոգւոյն: Այնպէս որ օրէնքին գիրով կառավարուողները արտաքին ազդեցութեան ներքեւ կը գործեն, իսկ օրէնքին հոգով կառավարուողները ներքին ազդեցութեան ներքեւ կը գործեն (Բ. Կոր. Գ. 6, 7, Գաղ. Գ. 9, 10):

4. Հիմա կարծեմ թէ կը հասկնանք այն յարաբերութիւնը զոր Հին Կրակարանի օրէնքն ունի քրիստոնէութեան հետ: Կ'երևի թէ սոյն խնդրոյ վրայ առաջին անգամ կարծիք յայտնողն Ստեփանոս եղաւ (Գոր. Զ. 14): Յետոյ սոյն խնդրոյ վրայ խորհրդակցելու համար գումարեցաւ նաեւ երուսաղէմի ժողովը (Գոր. ԺԵ. 1—29): Սակայն խնդրոյ վրայ ամենէն կատարեալ և ամենէն յստակ կերպով ճառողը Պողոս առաքեալ և առ Եբրայեցի լեզվով անձամբ հեղինակն եղան: Պողոս առ Հռովմայեցի և առ Գաղատացի թուղթերուն մէջ ուղղակի և ուրիշ թուղթերու մէջ անուղղակի կերպով կը խօսի սոյն խնդրոյ վրայ: «Օրէնքի տակ չէք, հապա շնորհաց տակ» (Հռովմ. Զ. 14): «Ինչու որ կը սեպենք թէ մարդը հաւատքով կ'արդարանայ առանց օրէնքին գործքերուն» (Հռովմ. Գ. 28): «Բայց հիմա ան օրէնքէն արձակուեցանք: Ինչու որ մեզանք անոր» որով բանտած էինք» (Հռովմ. Է. 6): «Ուրեմն օրէնքը մեր դատարարակը եղաւ մեզ քրիստոսի բերեալ» (Գաղ. Գ. 24): «Բայց երբոր հաւատքը եկաւ, ալ դատարարակի տակ չենք» (Գաղ. Գ. 23): «Ուստի, եղբայրներ, մենք ազախինին զառակները չենք, հապա ազախին» (Գաղ. Գ. 31): «Խափանած էք դուք քրիստոսէն, որ օրէնքով արդարանալ կ'ուզէր, ու չորհրէքն ինկած էք» (Գաղ. Է. 4): Տես և հետագայ վկայութիւնները: Բ. Կոր. Գ. 6—14, Եփես. Բ. 14, 15, Կող. Բ. 14—17, Եբր. Ը. 7—13, Ժ. 1, ևն.:

Արդ եզրակացութիւնը որուն կը հասնինք այս և այսօրինակ համարներէն սա է թէ, բոլոր կարծեաց Պողոսի և առ Եբրայեցի լեզվով հեղինակին, Հին Կրակարանի օրէնքն ազդեցութիւն չունի քրիստոնէութեան վրայ: Պողոս այս ճշմարտութիւնն յայտնելու համար չէր կրնար աւելի պարզ կերպով խօսիլ: Նա կ'ըսէ, «Օրէնքն արձակուեցանք» (Հռովմ. Է. 6),

«Ս. զառարարակի տակ չենք» (Գաղ. Գ. 23): Թէ ինչ կը նշանակէ օրէնքէն արձակուիլը կրնանք հասկնալ մեր նախընթաց խօսքերէն: Կը նշանակէ, նախ, թէ Հին Կրակարանին դատարան մասը մեզ համար բնականաբար չ'է: Երկրորդ, թէ Հին Կրակարանին «հոգին» այնքան «զգուշ» է, զանազան ազդեցութիւնն ալ Հին Կրակարանին վերջոյն և անցած է Յիսուս քրիստոսի, նաեւ Սուրբ Հոգւոյ որ հաւատարմեայն մեզ և քրիստոնէութեան:

Ս. խնդ տեղը, այսինչ ժամանակ և այսինչ անձներուն ձեռամբ զոհ մատուցանելը «գիր» է: Քրիստոնէան ստիպուած չէ այսպիսի բան ընելու (Եբր. Ժ. 1), բայց զոհի վերաբերեալ օրէնքին «հոգին» մնացուն է (Հռովմ. ԺԲ. 1, Ա. Պետ. Բ. 5): Թրիստութեան վերաբերեալ օրէնքին «գիրը» խափանեցաւ (Գաղ. Ե. 2), բայց «հոգին» կը մնայ (Կող. Բ. 11): Մարութ և պիղծ կենդանիներու վերաբերեալ օրէնքին «գիրը» խափանեցաւ (Ա. Տիմ. Գ. 4), բայց «հոգին» կը մնայ (Ա. Կոր. Բ. 13): Ուրեմն արուած ամէն օրէնքի «գիր» էն արձակուած է քրիստոնէան, բայց այն օրէնքներուն «հոգին» հապտակ է (Հռովմ. Է. 6):

Սակայն այս «հոգի»-ն ալ կը հապտակի ոչ թէ Հին կտակարանին զօրութեամբ կամ հրամանաւ, այլ ամբողջովին նոր և ներքին զօրութեամբ մը: Զոր օրինակ. հաւատացեալը շնութիւն պիտի չընէ: Պիտի չընէ այսպիսի գործ, ոչ վասն զի այդ արդեւուած է Եւ. Ի. 14 համարին մէջ, կամ Մատ. Ե. 28 հարին մէջ, այլ վասն զի իր մարմինը քրիստոսի արեամբ դնուած և Ստուծոյ տաճար եղած է (Ա. Կոր. Զ. 18, 20): Հաւատացեալը սուս պիտի չխօսի, ոչ աւոր համար որ այդ արդեւուած է Բ. Օր. Ե. 20 համարին մէջ, այլ անոր համար որ քրիստոսով իրարու անդամներ ենք (Եփես. Գ. 23): Քրիստոնէան ազօր պիտի ընէ: Պիտի ընէ ոչ վասն զի այդպէս կը պատուիրէ Մովսէս կամ ուրիշ մարդարէ մը, այլ վասն զի Յիսուս քրիստոսով եղած նոր կեանքին պահպանման համար այդ այնչափ բնական գործ է որչափ շնչառութեան գործողութիւնը: Զոր մէջ խեղդուած մարդուն արտեալ տակաւ կերպով շնչել կու տայ բժիշկը: Սակայն հանդիսաւ և առողջ մարդու մը հարկ չէ շնչառութեան դեղադիր տալ: Բոլոր օրէնքներուն գլխաւորն իսկ, այն է՝ Արքունական Օրէնքը (Յակ. Բ. 8), իր զօրութիւնը չառնել Գ. ԺԺ. 18 համարէն, այլ Յիսուս քրիստոսի անձնուրաց սէրէն (Յովհ. ԺԵ. 12, Հռովմ. ԺԳ. 15, ևն.): Եւ այս ստորօրինակ բան չէ: Որչափ հաւատացեալը Ստուծոյ, Յիսուս քրիստոսով յայտնուած, Հոգւով կենդանանալով տպրի Սնոր կեանքը (Յովհ. ԺԳ. 23, Հռովմ. Բ. 9, Կող. Ա. 27, Ա. Յովհ. Գ. 13, ևն.), նոյնչափ Օրէնքովին անձամբ կ'ըլլայ անոր մէջ բնակող կենաց սկզբունքը, և այսպէս օրէնքին զօրութիւնը արտաքին պատուէր չըլլար, այլ Յիսուս քրիստոսով յայտնուած Ստուծաւ և անոր յաւիտենական սէրը (Գաղ. Բ. 20, Ե. 16—18, Կող. Ա. 29, Հռովմ. Բ. 2):

Այսինչ անձերու համար Նոր Կրակարանն աւ-

գած էր: Եւ (Բ. Կոր. Ե. 16): Ստիպուած չենք տառական կերպով նմանող ըլլալ ոչ Տեսնուն մերոյ ոչ և առաքեալներուն խօսքերուն և օրինակներուն: Ասանց ալ հոգեւոր տարրը կ'առնենք և տառական տարրը կը թողունք: Այս մտաւ խօսք կրնայ երևիլ առաջին ակնարկով: սակայն քիչ մը խորհրդածուած թիւն կը բաւէ խնդիրը բոլորովին պարզելու: Մեզմէ ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնի տառական կերպով ի գործ դնել Մատ. Ե. 40—42 համարներուն մէջ տրուած պատուէրները: Արդի քարոզիչները պարտականութիւն չեն համարիր տառական կերպով ի գործ դնել Մատ. Ժ. 9, 10 համարներուն խօսքերը: «Արիւնէ ու խեղդուածէ» եւ կենալու համար Գոր. ԺԵ. 29 համարին մէջ տրուած պատուէրը հիմա զօրութիւն չունի քրիստոնէաներուն համար: Թէպէտ Պողոս Հրէից օրինաց համաձայն մարդու եղաւ և զոհ մատուց (Գոր. ԻԱ. 26), հիմա ոչ մէկ քրիստոնէի մտքէն կ'անցնի այդպիսի բան ընել: Ա. Կոր. ԺԱ. 4, 5 համարներուն նայելով, այդ մարդուն անվայել է ազօր լինել առանց գլխաւոր հանելու և կին մարդուն ալ առանց զուլի ծածկելու: Սակայն հիմա այդպիսի կանոն չեն ընդունիր քրիստոնէաները: Այսու ամենայնիւ, այս համարներուն խորաքննչիւրէն կը սորվինք սկզբունք մը զոր յարգել մեր պարտականութիւնն է:

Արդ, մեր խորհրդածութեանց եզրակացութիւնը սա է թէ Հին կտակարանի օրէնքները զօրութիւն և ազդեցութիւն չունին քրիստոնէական Եկեղեցւոյն վրայ (*): Ասով չենք ուզեր ըսել թէ քրիստոնէաները առանց օրէնքի են: Անոնք աւելի մեծ օրէնքով մը կը կառավարուին: «Արքունական Օրէնքը» (Յակ. Բ. 8) մեր Տէրոյ կեանքէն ցլաւանալով (Յովհ. ԺԳ. 34) կենաց սկզբունք կ'ըլլայ հաւատացելոյն մէջ (Հռովմ. Բ. 2, 9), և յայնժամ սա կը կառավարուի «ազատութեան օրէնքով» (Յակ. Բ. 12):

(Շաբան-Էթի)

Յ. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Այնթապ

Սովորական աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 8½-ին, Պայպլէ Հառուսի մատրան մէջ: Աղօթքի նիւթն է, «Կարգադրութիւնը և հաւանաբարութիւնը» Գործ. Ը. 30:

(*) Այս շատ զօրութեամբ խօսք է, թէպէտ և մեր թղթակցի զգուշութեամբ ամէն հոգ տարած է որ սխալ չ'մեկնուի իր բնածր: Տարակոյս չունինք թէ ինք շատ անգամ քարոզած է Հին կտակարանէն ընտրուած ընտրանքներու վրայ այնպիսի ոճով մը որով ցուցած է թէ անոնք թէ «զօրութիւն», թէ «ազդեցութիւն», ունին քրիստոնէական Եկեղեցւոյն համար: Այս յօդուածին մէջ կան ուրիշ քանի մը աստուածներ ալ զորո պարտ էր չափաւորել: Բայց թողնենք որ մեր թղթակցին իր ոճով խօսի: Իր տեսութիւնները և խորհուրդներն իսկապէս են և կորովի, ուստի և կը կարծենք թէ մեր ընթերցողները իր յօդուածներէն թէ՛ պիտի շահագործուին և թէ՛ պիտի օգտուին:

Իսթ. Ա. Է. Կ.

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հոկտ. 15 րատ ցուց., եւ հոկտ. 27 րատ 1 րատ. 1894

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս շաբթու նոր կռիւներու վերաբերեալ վաւերական լուրեր չհասան ծայրագոյն արեւելքէն: Զրոյց ելաւ թէ կռիւ մը տեղի ունեցած է Եալու գետին հիւսիսակողմը, բայց այդ զրոյցը չհաստատուեցաւ: Ուրիշուէ հոկտ. 15 թուականաւ հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ երկու բանակները տակաւին իրարու դէմ կը գտնուին գետին երկու կողմը: Զինացիք գիշեր ցերեկ կ'աշխատին նորոգելու համար իրենց ամրութիւնները: Ճափոնցիներուն գալով, Եամակաթա զօրապետը յարձակումն սկսելէ առաջ կը սպասէ իր ծանր թնդանոթներուն հասնելուն: Կատարելապէս տեղեկութիւն կը ստանայ թշնամոյն շարժումներուն վրայ, եւ թէպէտ գերի բռնուած չինացիներ ըսած են թէ իրենց զօրաց թիւն է 25,000, սակայն ճափոնցի լրտեսներ կ'ըսեն թէ շատ աւելի սակաւաթիւ են չինացի զօրքերը եւ թէ չինական ամրութիւնք այնչափ զօրաւոր չեն որչափ կը կարծուէին: Ճափոնցիք կը փափաքին յառաջ քալել, բայց պիտի չանցնին գետէն մինչեւ որ իրենց հրամանատարին պատրաստութիւնները լինան: Կը հերքուի նաեւ այն զրոյցը թէ Ճափոնցիք Փորթ Արթըրի վրայ յարձակած են: Նէ-Եոթ Հէրլը կը հրատարակէ հեռագիր մը որ կ'ըսէ թէ Եամակաթայի հրամանատարութեան ներքեւ 15,000 ճափոնական զօրք բանակած են Փորթ Արթըրէ երկու մղոն հեռաւորութեամբ նեղ պարանոցի մը վրայ եւ պատեն առթի մը կը սպասին յիշեալ ամրութիւնը գրաւելու համար: Սակայն Եամակաթա չկրնար թէ հոն եւ թէ Ուրիշու գտնուի: Ուրիշ զրոյց մը եւս սա է թէ պատերազմին վերջ տալու նպատակաւ անցեալ շաբթու առաջարկներ եղան Ճափոնի որ մերժեց առաջարկուած պայմաններն իրենց անբաւական: Թէ Գերմանիա եւ թէ Միացեալ Նահանգները մերժած են մասնակցիլ որ եւ է միջամտութեան: Չափազանցեալ կը թուին Փեքինի մէջ բնակող օտարազգիներու վտանգաւոր դիրքին վրայ առնուած լուրերը: Օտարազգիները պաշտպանել եւ անոնց վրայ յարձակողները պատժել պատուիրող կայսերական հրամանը շատ սաստիկ է:

Անցեալ ուրբաթ օր Ճափոնի խորհրդարանը պաշտօնապէս բացուեցաւ գահաձառով մը: Միջատոն ըսաւ, Վերջապէս որ Զին իր պարտականութիւնը զանց ընելով չուզեց Ճափոնի հետ դորձակցիլ արեւելքի խաղաղութիւնը պահպանելու համար, եւ այսպէս ներկայ պատերազմը ծագեցաւ: Սակայն թշնամութիւնք, անգամ մը սկսելէ ետքը, պիտի չզղարկին մինչեւ որ ձեռք բերուի պատերազմին նպատակը: Մեր խորին փափաքն է որ մեր հաւատարիմ հպատակները կատարեալ միաբանութեամբ եւ համաձայնութեամբ նպաստեն մեր պետութեան շահերուն յառաջացման եւ կատարեալ եւ վերջնական յաղթութիւն մը ապահովելով վտեպաններն խաղաղութեան վերահաստատումը, փայլեցնելով այսպէս մեր ազգին փառքը:

Խորհրդարանին երեք առաջարկ ներկայացուած է պատերազմն յառաջ տանելու համար հարկ եղած գրամն հայթայթելու խնդրոյն վրայ: Ուղղուած է նաեւ արեւելքի երկրին նաւային զօրութիւնը եւ այս մտօք առաջարկ մը մատուցուած է:

—Երբ նոր յաւելում մը կ'ըլլայ բրուսիական բանակին վրայ, նոր դրօշակներու նուիրագործման համար արարողութիւն մը կը կատարուի: Հոկտ. 18ին տեղի ունեցաւ ի Պերլին այսպիսի արարողութիւն մը որ իր տեսակին մէջ վեցերորդն է որ դարուս մէջ կը կատարուի: Արարողութեան մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայուի իրեն վերջին քայլին բրուսիական բանակին այն վերակազմութեան գործին որ սկսաւ Վիլհելմ կայսեր ձեռամբ: Հանգչեց փայլուն եղաւ եւ խուռն բաղումիւն ներկայ էր: Երբ պալատական մատրանապետ Տր. Ֆրոմէլ օրհնեց դրօշակները, Կայսրն յուզիչ առեւնաբանութիւն մը ընելով յանձնեց զանոնք բանակի գնդապետներուն: Հանդիսատեսներուն մէջ կը գտնուէր Սերպիոյ պատանի թագաւորը որ կը կրէր բրուսիական բարձրագոյն պատուանշանը զոր նոյն օր նուիրած էր Կայսրը: Աղքատագր թագաւորը սքանչելի տպաւորութիւն գործեց Պերլինի մէջ իրեն ներկայացողներուն վրայ: Շաբաթ իրիկուն մեկնեցաւ անկէ եւ հետեւեալ օր հասաւ Վիէննա:

—Ֆրանսական խորհրդարանի Ելեւմտացոյցի յանձնաժողովն տեղեկագիրը Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պատերազմական ելեւմտացոյցները բաղադրելով կը ցուցնէ թէ Գերմանիոյ 1893 տարւոյ ելեւմտացոյցը իբր 160 միլիոն ֆրանքի առաւելութիւն մը ունի ֆրանսականին վրայ: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ գերմանական հետեւակազօրաց 2,498 ջոկատներուն իւրաքանչիւրը կը բաղկանայ գոնէ 150 զինուորէ, մինչդեռ ֆրանսական հետեւակազօրաց 2,426 ջոկատներուն իւրաքանչիւրը քիչ անգամ կը պարունակէ 125 զինուոր: Ֆրանսայի մէջ զինուորական օրէնքը դանձային հարկեցուցիչ պէտքերու ստորադաս կը համարուի: Իսկ Գերմանիոյ մէջ այդ օրէնքին առաջնութիւն կ'ընծայուի եւ հարկաւոր հասոյթը կ'ապահովուի:

—Ի Կրոնի, Թիֆլիզի մօտ, նաւթի հոր մը կրակ առաւ եւ բոցերը մէկ ընդէի մէջ ծաւալեցան մինչեւ մօտակայ չէքերը: Տասնըեօթը դորձաւոր մեռան բոցերուն մէջ:

—Ամերիկեան նաւատորմի Մէյ անուն նոր զրահաւորը փորձուեցաւ եւ տեսնուեցաւ թէ ժամը միջին հաշուով կ'ընթանայ իբր 16 ծովային մղոն եւ առ առաւելն իբր 18 ծովային մղոն: Հետեւապէս իր տեսակին մէջ ամենէն արագընթաց զրահաւորն է:

—Միացեալ Նահանգաց մէջ յանդուգն գողութիւն մը կատարուեցաւ Ուաշինկթընէ ոչ շատ հեռի տեղ մը: Քանի մը աւաղակներ կեցուցին շոգեկառքը եւ 50,000 մինչեւ 150,000 տոլար կարծուող ոսկւոյ մեծ գումար մը առին զրամարկէն, ապա ըստնեցին վայրաշարժը կառաւարէն եւ անով փախան: Աւաղակներէն երկուքը յետոյ բռնուեցան:

—Պրքընհէտի մէջ (Անգղիա) երեսփոխանական ընտրութիւն մը կատարուեցաւ, եւ Պահպանողականներու ընտրելին յաջողեցաւ, բայց քուէից այնպիսի առաւելութեամբ մը որ շատ վար է 1892ի ընտրութեան ժամանակ տեսնուած առաւելութենէն:

—Պելիոյ Քուէտուութեան նոր օրէնքին հաստատուելէն ետքը կատարուած առաջին ընտրութեանց մէջ Կաթոլիկ կուսակցութիւնն յաղթող հանդիսացաւ:

—Անգղիոյ ամերիկեան դեսպան Մր. Պէյրթոն որ արձակուողով կը գտնուի Ամերիկա՝ տասն հազար ունկնդիրներէ բաղ-

կացեալ ժողովի մը խօսեցաւ Տէլաուէյր նահանգին Ուիլմինկթըն քաղաքին մէջ: Ըսաւ թէ Անգղիոյ մէջ իր սքանչացման առարկայ եղող բաներուն կարգէն են քաղաքավարութիւնը որով կառավարական պաշտօնեաներ կը վարուին ժողովրդեան հետ եւ յարգանքը զոր ժողովուրդը կը ցուցնէ օրինաց մինչեւ իսկ երբ օրինաց ներկայացուցիչն է յետին ոստիկան մը: Ընտանեկան աղօթքն ընդհանուր է, բան մը որ կը ցուցնէ թէ ընտանեկան կենաց պարզութիւնը եւ մաքրութիւնը ամէն զովտուէ վեր են: Ամէն տեղ Միացեալ Նահանգաց համար այնպիսի սէր կամ բարեացակամութիւն կը տիրէ որ կը յուսայ թէ Անգղիացոյ մը ձեռքը երբեք պիտի չկարկառուի առանց անմիջապէս սեղմուելու պարկեշտ Ամերիկացուն մը ձեռքէն: Իր կողմէն եղած է վոխեղ խաբէութեան հին գիւտագիտութիւնը եւ երկու երկիրներուն փոխադարձ յարաբերութիւնները բարեկեցիկ ուղղութեան, պատուոյ եւ յարգանաց կուսանի մը վրայ: Կը յուսայ թէ յաջողած է այս գործին մէջ, բայց յաջողած է երկու երկիրներուն բարեկամն ըլլալուն շնորհիւ:

—Զարին վիճակին վերաբերեալ պաշտօնական տեղեկագիր մը որ երկուշաբթի օր հրատարակուեցաւ ի Սթ. Փեթըրսպուրկ կ'ըսէ թէ Ն. Վիհափառութիւնը դրեթէ հինգ ժամ քնացաւ վերջին դիշերը եւ անկողնէն ելաւ իր սովորական ժամուն: Այս աւելի յուսադրիչ լուր է քան այն հեռագիրը որ քանի մը օր առաջ զրկուեցաւ եւ Զարը դարմանող հինգ բժիշկներուն ստորագրութեամբ կ'ըսէր թէ Նորին Վիհափառութեան ընդհանուր անգորութիւնն աւելցած եւ սիրտը տկարացած է: Ռուսիոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ ամէն օր աղօթք կը մատուցուի Նորին Վիհափառութեան ապաքինման համար: Ուրիշ երկիրներու մէջ ալ շատեր Զարին հպատակներուն հետ միանալով կ'աղօթեն որ Աստուած երկարէ կեանքն այս վիհապետին, որ ամուր սին մը է եւրոպեան խաղաղութեան: Համբաւաւոր Հայր Իլան Քրօնշթատէ կանչուած է Լիվաութա: Հայր Իլան որ իր սրբակեցութեան համար ընդհանուր յարգանք կը վայելէ ոռւս ժողովրդեան մէջ՝ շատ անգամ կը հրաւիրուի ծանր հիւանդներու անկողինն քով որպէս զի աղօթէ անոնց ապաքինման համար: Վլատիմիր մեծ-դուքսը անցեալ հինգշաբթի իրիկուն մեկնեցաւ Փարիզէ, Լիվաութա երթալու համար, եւ ուրաթ գիշեր վիէննայէ անցաւ: Ալէքսիս մեծ-դուքսը Պիարիցէ Փարիզ հասաւ նոյն միջոցին, Լիվաութա երթալու համար, ուր հասած են նաեւ Զարին միւս երկու եղբայրները: Զարեւելին խօսեցեալը, Ալիս իշխանուհին, ուրաթ օր մեկնեցաւ Տարմթատէ: Քոյրն ընկերացաւ անոր մինչեւ ի վարչաւա, ուր ընդ առաջ եկած էին Մէրկիյ մեծ-դուքսը եւ զքսուհին, որոց ընկերակցութեամբ ուղեւորեցաւ դէպ ի Լիվաութա եւ հասաւ հոն երկուշաբթի իրիկուն: Զարեւելին իր խօսեցեալին ընդ առաջ ելաւ յիշուշտ որ քանի մը մղոն հեռի է Լիվաութայէ: Երբ հասան Լիվաութա, իշխանուհին ուղղակի Զարին եւ Կայսրուհւոյն քով գնաց: Յետոյ Կայսրուհւոյն եւ Կայս. դերձաստանի միւս անդամոց ընկերակցութեամբ գնաց մատուռը ուր հոգեւոր պաշտօն կատարուեցաւ: Ուրոշուեցաւ որ ամուսնութիւնը տեղի ունենայ չորեքշաբթի օր, թէեւ կ'ըսուի թէ Կայսրուհին ընդդիմացած է Զարեւելին ան-

միջնադէս ամուսնանալուն: Ռոս կտանա-
վարութեան պաշտօնաթերթը կը ծանուցա-
նէ թէ իշխանուհին մեծ յառաջդիմութիւն
ըրած է Ռուսերէնի մէջ եւ թէ իր գաւա-
նութիւնը դեռ չփոխած՝ Ժրջանութեամբ
նշանակաւորած է Յունաստանի Եկեղեցւոյ
պատմութիւնը, վարդապետութիւնները եւ
ծէնները:

Անաւատիկ Զարին վիճակին վրայ տեղե-
կութիւն տալով նորագոյն հեռագիրը որ կը
կրէ հոկտ. 23 թանակաւնը: «Օրուան մէջ
թմբութիւն չեկաւ Զարին վրայ: Մկնակը-
կումի (սփառում) անտանիքներ չեղանցան:
Ախորժակ՝ գոհացուցիչ: Ուռեցքը չաւել-
ցաւ»:

Հարսնիքը տեղի չէ ունեցեր: Հոկտ. 23
թուականաւ հեռագիր մը ստացն կ'ըսէ.
«Զարեւիչը Սրբմէ պիտի մեկնի իր ամուս-
նութենէն անմիջապէս ետքը: Որոշուած է
որ հարսնիքն ի մօտոյ տեղի ունենայ: Զարն
ինք կ'ուզէ որ հարսնիքը շուտ ըլլայ: Ուստի
Ալիս իշխանուհեոյն կրօնախոսութեան ձե-
ւակերպութիւնը պիտի փութացնեն»:

Յունաստանի եւ Սերպիոյ թագաւոր-
ները երկուշաբթի օր վիճենայի մէջ իրա-
րու փոխադարձ այցելութիւն տուին, եւ
Եորկիոս թագաւորը Փրկչի պատուանշանին
մեծ ժաշակէն տուաւ Աղեքսանդր թագա-
ւորին: Յունաստանի թագաւորը կ'երթար
Լիվաթիա:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ ուրբաթ օր Մէլաճըզի արարու-
ղութենէն ետքը ոռւս եւ ամերիկեան դես-
պանները վեհ. Սուլթանին ներկայանալու
պատիւն ունեցան: Երեկոյն ամերիկեան
դեսպանը կայսերական խնճոյքի մը ներկայ
եղաւ հրապրմամբ:

Մէլանիկի կուսակալը զարոցներու մէջ
օսմաներէն լեզուի ուսուցման վերաբերեալ
օրէնքը դործադրելու եւ տարւոյն վերջը
աշակերտներուն յառաջդիմութիւնը քննու-
թիւններու միջոցաւ երեւան հանելու մի-
ջոցներ ձեռք առած է:

Ռոմիլետեա ներկայ եղանակը նպաս-
տաւոր է մարտիի ձուերը ջնջելու, երկ-
րագործական նախարարութիւնը բոլոր կու-
սակալութեանց դրած է որ ժողովրդեան
ջնջել տան այդ ձուերը, որպէս զի անոնց
պատճառաւ յառաջ եկած վնասը եւ աւերը
պարբերական չըլլան կուսակալութեանց մէջ:

Հրաման մը եղաւ դրամական պարգեւ-
ներ տալու համար այն հարկահաւաքներուն
որ ամենայն ժրութեամբ իրենց պարտա-
կանութիւնները կը կատարեն եւ կը յաջո-
ղին ամենէն աւելի դրամ ժողովել:

Սապահ կ'ըսէ թէ նախարարաց խոր-
հուրդը քննած եւ ընդունած է այն օրէնքը
որ կը ցուցնէ միջոցները որով կարելի է
էւթ հազար հոգիներ դրաւ դնելով փոխառու-
թիւն ընել Ապահովութեան սնտուկէն:

Խանութեաններուն եւ չրջիկ ծախող-
ներուն թէ՛ հին եւ թէ՛ նոր կշիռ կամ
տրամներ դործածելը մեծ անպատեհութիւն
է հաւարապետութեան համար: Կ'ըսուի թէ
կայսերական հրամանով մը վերջ պիտի
տրուի իրաց այս վիճակին: Թուրք թեր-
թերու տեղեկութեանց նայելով, յառաջիկայ
մարտ ամիսէն սկսեալ նոր եւ վերջին պայ-
մանաւամ մը պիտի տրուի մէկ տարւոյ
համար երբ ըստ առաջնոյն պիտի դործա-
ծուին հին կշիռները եւ չափերը: Պայմանա-
ւամը լրանալուն, այսինքն՝ դալ տարւոյ

մարտ ամիսէն սկսեալ, միայն նոր կշիռները
եւ չափերը պիտի դործածուին օսմանեան
ամբողջ պետութեան մէջ:

Դատական նախարարը, որ քանի մը օր
տկարութեան պատճառաւ չկրցաւ իր նպա-
տանաւորին երթալ, առողջացած է եւ եր-
կուշաբթի օր կայս. պալատ դնաց իր շնոր-
հակալութիւններն յայտնել այն հապաճու-
թեան համար որը վեհ. Սուլթանը ցուցուց
անոր հիւանդութեան միջոցին:

Չորեքշաբթի օր ի Ֆէնէր Յունաց մայր
եկեղեցւոյն մէջ հոգեւոր պաշտօն կատար-
ուեցաւ յորում Ռուսիոյ Զարին առողջութեան
համար յատկապէս աղօթք մատուցուեցաւ:
Նմանապէս երկուշաբթի օր յատուկ աղօթք
մատուցուեցաւ Զարին համար մայրաքա-
ղաքիս ոռւս դեսպանատան մատրան մէջ:

Լեւոնի Հէրալդ եւ Սիմօն վերստին
հրատարակուելու արտօնութիւն ստացան:

Կ'ըսուի թէ Տարտանիի անողջապա-
հական վարչութեան տրամադրութեան տակ
երկու փոքր շոգենաւ դրուած է նեղուցէն
անցնող նաւերուն հետ հաղորդակցելու հա-
մար: Նաւատեարք ուրախութեամբ պիտի
ողջունեն այն նոր կարգադրութիւնը, վասն
զի նաւերուն դժուար եւ վտանգաւոր է,
մանաւանդ սաստկաշունչ եւ յանկարծական
հովերու ձմեռային եղանակին մէջ, իրենց
թուղթերը առողջապահական պաշտօնեանե-
րուն ցուցնելու համար մարդ զրկել մակոյկ-
ներով:

Շոգենաւային Տալուտ Յարգուլս ընկե-
րութիւնը շոգենաւ պիտի բանեցնէ Զմիռն
նիոյ եւ Փոքր Ասիոյ ծովեզերեայ քանի մը
քաղաքներու միջեւ մինչեւ Մէրմիս: Այդ
ընկերութիւնն այս նպատակաւ երկու չու-
ղենաւ դնած է աւաւորական Լոյս ընկե-
րութենէն:

Կայս. Բժշկական վարժարանին քոլի
Բուսաբանական պարտէզին մէջ պատուա-
տի դործողութեան յատուկ աշխատանոց մը
պատրաստուած է:

Թուրքիոյ մէջ օտար վիճակահանու-
թեան թուղթերու վաճառումը վերջինս
քանի մը օրաթերթերու նկատողութեան
տանակայ եղաւ: Գլխաւոր դանդաղութիւն
է թէ այդ տուրեւադ կարգ մը անխիղճ մար-
դոց պատեհութիւն կուտայ դիւրահաւատ
ընտելներ խաբելու: Մանչէսթը-Օ-Էմմալ այս
չարիքին առջեւն առնելու այլ եւ այլ միջոց-
ներ կ'առաջարկէ: 1. Այդ տուրեւադին թոյլ
տալ, բայց կառավարական խիստ հսկու-
ղութեան մը տակ անել, ծանր անորք մը
դնելով բոլոր անոնց վրայ որ այդ գործով
կը զբաղին: 2. Օտար վիճակահանութեան
թուղթերու վաճառումը բոլորովին արգելել
Թուրքիոյ մէջ եւ այս կերպով վերջ տալ
այդ տուրեւադին: 3. Օսմանեան վիճակա-
հանութեան մը ձեռնարկի կառավարու-
թեան պաշտպանութեան տակ: Սապահ
կը նախնարէ այս երրորդ միջոցը: Այս
առթիւ կ'արմէ յիշեցնել թէ վիճակահանու-
թիւններէ յառաջ եկած վնասը Անգլիոյ եւ
Ամերիկայի մէջ վիճակահանութիւններու
խաղաղ ջնջման պատճառ եղած է: Ամերի-
կայի մէջ թղթատարով վիճակահանութեան
թուղթ կամ ծանուցում զրկելն անդամ
արգելուած է եւ զրկուցն ծանր տուգանք
կ'առնուի:

Կայսերական նաւորանին մէջ աշխա-
տող անգլիացի ճարտարագէտներու եւ մե-
քենագործներու ծառայութեան պայմանա-
գրները պիտի նորոգուին, եւ մէկ երկու
նոր մեքենագործներ ալ պիտի բերուին
Անգլիայէ:

Ամերիկայի Բենսիլլանիոյ Համալսարա-
նէն զրկուած անձ մը Հնդկական կայս-
թանդարանին մէջ սկսած է քննել եւ ցանկի
մը մէջ նշանակել բարեկալան աղիւսները
եւ տախտակները որ յիշեալ թանդարանին
զրկուած են Նիֆերի մէջ պղտուսներ ընող

Ամերիկացիներու եւ Պաղատաւ կուսակա-
լութեան այլ եւ այլ կողմերը պղտուսներ ընող
Յարանացիներու կողմէ: Բարեկալան այդ
հնութիւնները, որոնց վրայ արձանագրու-
թիւն կայ, շատ տեղեկութիւն կու տան
Ասորեստանցիներուն եւ Բաբելոնացիներուն
հին պատմութեան վրայ, եւ այնչափ շատ
են որ կայսերանի թանդարանը եւրոպա-
կան անէն թանգարանէ աւելի կարեւոր
կեդրոն մը կ'ընեն Ասորեստանեայց վերա-
բերեալ ուսումնասիրութիւններու համար:

Ռոմիլետեա Պէյրութ-Դամասկոսի կառ-
ուղին կառավարութեան պիտի անցնի երբ
յիշեալ երկու քաղաքներուն միջեւ շոգե-
շարժ թրամուէյ թանեցնող ընկերութեան
պայմանաւամը լրանայ: Պէյրութեան
դրամատէր մը նոյն կառուղին դնելու
եւ անոր վրայ հանրակառք բանեցնելու
մենաշնորհ խնդրած է:

Անատոլիոյ երկաթուղւոյ ընկերու-
թիւնը իր շահերն աւելցնել կը յուսայ Փոքր
Ասիոյ ներքին քաղաքներէն արմաթ, եւն.
փոխադրելով ծովեզրը: Եթէ երկրագործնե-
րուն արտադրութիւններն աւելնան, շոգե-
կառքով փոխադրուած ապրանքներուն քա-
նակութիւնը եւ հետեւապէս երկաթուղւոյ
ընկերութեան շահերը կ'աւելնան: Ասոր
համար երկաթուղւոյ ընկերութիւնը կար-
գադրութիւններ ընելու ձեռնարկած է սա
նպատակաւ որ Նիկոմիդիոյ եւ Գաղատիոյ
միջեւ երկաթուղւոյ գծին չըջկայ ագա-
րակատէրներուն եւ հողագործներուն սերմ-
նացու լաւ տեսակ ցորեն տայ ձրի:

Այս տարի անձրեւի սակաւութեան
պատճառաւ ձիթապտուղի հունձքը այնչափ
քիչ եղաւ որ ձիթապտուղի եւ ձէթի դին
հաւանականապէս շատ բարձր պիտի ըլլայ:

Թուղլայի եւ Պանսրմայի միջեւ Մար-
մարայի ծովեզերքէն եկող նաւերուն եւ
ուղեւորներուն համար սահմանուած 24 ժա-
մաւ բաւարարող հնգօրեայ փոխուեցաւ:
Այս պատճառաւ Նիկոմիդիոյ եւ Պանսրմայ
բանակ նաւերը դադարեցուցին իրենց օրա-
կան երթեւեկութիւնները: Հիմա այդ տե-
ղերը շարժութիւնը չընենաւ միայն կ'եր-
թան:

Հնուախոսի յուրեր կու դան միայն Թըր-
նովաճըղէ եւ Պրուսայէ: Կ'երեւի թէ հի-
ւանդութիւնը պրիթէ անհետանալու վրայ է
այդ կողմերը:

Ա. Յոյս 11/23ի գիշերը հրդեհ ծագեցաւ
Հաճնոյ մէջ Հումեհաղաւաններու եկեղեցւոյն
մօտ եւ սաստիկ հոլի մը պատճառաւ: Բարե-
կալելով 700 շէնք մոխիր դարձուց: Բարե-
կալողաբար կեանքի կորուստ չպատահեցաւ,
թէպէտ կրակը մարի ջանացողներէն ոմանք
վնասուեցան: Իբր 2,000 անձիք անտուն
եւ անպատասխար կը մնան եւ հետեւապէս
կարօտ են եկեղեցւոյ նպաստներուն:

Նպաստամատոյց Բարձր Յանձնաժողովը
180,340 դահ. բաշխեց թագապետութեան
Գ. 2. Թ. եւ Ժ. չըջանալներուն մէջ զը-
նուող 339 կարօտեալներու որ երկրաշար-
ժէն վնասուած էին: Մինչեւ չորեքշաբթի
օր բաշխուած նպաստներու համագումարը
հասնի 1,596,039 դահ.:

Հայոց նախորդ պատրիարք Տ. Խորէն
արքեպիսկոպոս Ալեքեան չորեքշաբթի օր
կայս. պալատ դնաց իր շնորհակալութիւն-
ներն յայտնել իրեն յատկացուած 3,500 դահ.ի
ամսաթուղթին համար:

ԳՐԱՄԱԿԱՆ			
Հոկտեմբեր 13/27, 1894			
Գոնաղիտէ	27 33	Բուհ. Երկ. Բաժին	122 25
Պարտուց Յարգարման Թղթադրամ (Թասթիյէ Ի Տիւրան Գոյալէն) 6			
Թագ. Վիլայէթ 0 մ. 97 10			
ԳՐԱՄ. Ժ. Ժ. Ժ. 100 է			
Եթեմիսէ	408 2	Թուրքիոյ Բուհ	90
Եթեմիսէ	98 20	Նաւրոյէն	87 30
Պէշեք	401 40	Գրիմից	51 15
Աթուլ	401	Անգլ. Ժ. Ժ.	410 15
Մարտ արժաթ	403	Մանէթ Թղթ.	8 48

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՌԱՐ ՊԵՏԱԾԱՆԻ

Ֆինանսըլար Նոգուշը: Ամերիկացի Խան